

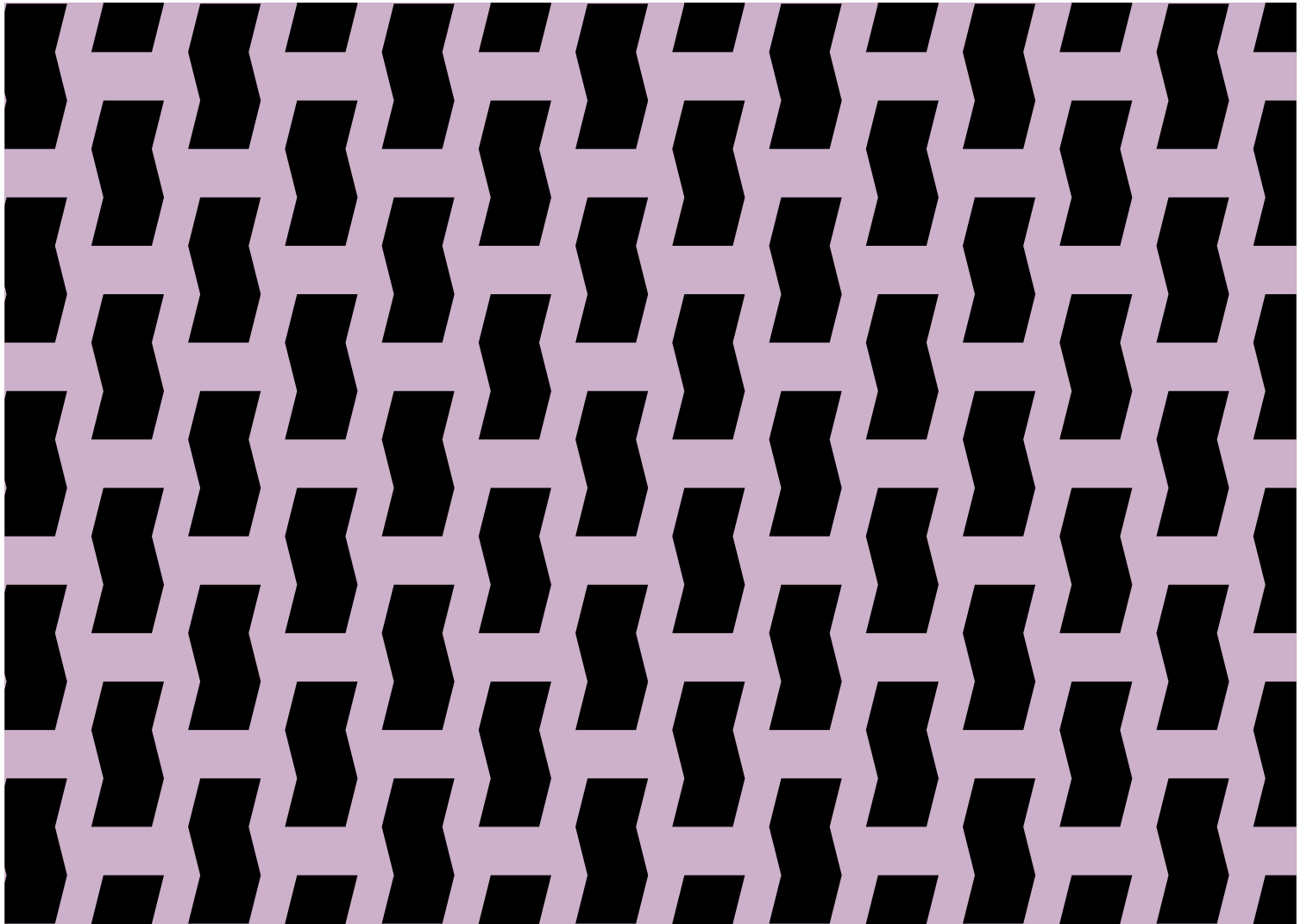
RIKSBANKENS
JUBILEUMSFOND

STIFTELSEN FÖR HUMANISTISK OCH
SAMHÄLLSVETENSKAPLIG FORSKNING

RJ rapporter 2017:1

UPPFÖLJNING AV RIKSBANKENS JUBILEUMSFONDS RIKTLINJER FÖR ÖPPEN TILLGÅNG

Christer Lagvik

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD	3
INLEDNING	4
RESULTAT AV ENKÄT OM OPEN ACCESS-PUBLICERING OCH FORSKNINGSDATA	6
ANALYS AV PROJEKTENS PUBLICERINGSSTRATEGIER	12
VILKEN EFFEKT HAR RJ:S RIKTLINJER?	13
Varför publiceras inte allt med öppen tillgång?	14
KOSTNADER FÖR PUBLICERING	15
Kostnader för RJ:s projekt och kostnader för OA-publicering generellt	15
Svårigheter med att uppskatta publiceringskostnader för ett projekt	16
Räcker RJ:s bidrag?	17
Vem ska betala för publicering?	17
Hur mycket får det kosta?	18
Finansiering av alla publiceringar?	19
GOLD, GREEN OCH LICENSTYP	19
PARALLELLPUBLICERING OCH BEVARANDE	19
STÖD TILL NYA ALTERNATIV FÖR AKADEMISK PUBLICERING	21
FORSKNINGSDATA	21
REKOMMENDATIONER FÖR RJ:S RIKTLINJER	22
Kan riktlinjerna bli mer generella?	24
Exempel på riktlinjer för publicering med OA	25
Informationen på RJ:s hemsida	26
REFERENSER	27
BILAGA 1. FRÅGORN I ENKÄTEN	29
BILAGA 2. KOMMENTARER TILL FRÅGA 16, 17 OCH 18 I ENKÄTEN	32

FÖRORD

Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond (RJ) beslöt 2010 att forskare som får anslag ska publicera sina resultat så att de blir öppet tillgängliga på internet. Detta gäller vetenskapligt bedömda texter i tidskrifter och konferenspublikationer. RJ uppmuntrar forskarna att även publicera monografier och bokkapitel på samma sätt. För att göra publiceringen ekonomiskt möjlig och driva på utvecklingen fick alla RJ-anslag samtidigt ett särskilt publiceringsbidrag till kostnaderna för open access-publiceringen.

RJ:s kansli har regelbundet följt upp hur våra krav fungerar. Vi har fått forskarnas synpunkter i samband med de uppföljningar som görs av forskningsanslagen. Vi kunde konstatera att forskarna hade god kunskap om OA-publicering. De kunde få stöd från lärosätenas bibliotek, som tidigt insåg vikten av att skaffa sig kunskap om pågående förändringar i publiceringsformerna.

Med tanke på att inte enbart öppen publicering av forskningsresultat, utan även ämnen som ”open source”, ”open science” och liknande numera står på dagordningen beslöt vi i början av 2016 att göra en bredare uppföljning. Det kändes angeläget att då anlita en expert som står fri från RJ, i detta fall Christer Lagvik vid Uppsala universitetsbibliotek. Hans uppdrag var att undersöka hur RJ:s riktlinjer för open access fungerar i praktiken, men också att studera projektens publiceringsstrategier och vilken roll OA-kravet spelar i det sammanhanget. Jag är glad att kunna överlämna resultatet av Christer Lagviks arbete. För första gången i Sverige presenteras en grundlig analys av hur open access-publicering tillämpas av forskarna och hur forskarna ser på den. Lagvik har även undersökt olika aspekter på öppen tillgång till forskningsdata och jag är övertygad om att hans iakttagelser och kommentarer även i de delarna kommer att visa sin användbarhet.

Jag tackar Christer Lagvik för väl utfört arbete, liksom hans kollega Aina Svensson och RJ:s Britta Lövgren, vilka på olika sätt har inspirerat till och understött arbetet med denna rapport. ■

Göran Blomqvist, vd

INLEDNING

Riksbankens Jubileumsfond (RJ) har sedan 2010 haft riktlinjer om open access-publicering för publikationer som publiceras av de forskningsprojekt RJ finansierar. Våren 2016 fick jag uppdraget att göra en uppföljning av RJ:s riktlinjer för open access samt att undersöka om projekten håller fast vid sina publiceringsstrategier.

Syftet med uppföljningen har varit att undersöka hur RJ:s riktlinjer fungerar i praktiken; i vilken utsträckning forskarna publicerar öppet tillgängligt; vad forskarna har för åsikter om kraven på open access; hur mycket RJ:s projekt betalar för publicering och hur RJ kan utveckla stödet till open access-publicering.

I uppdraget ingick även att titta på projektens publiceringsstrategier. Där var syftet att undersöka om projekten håller fast vid sin strategi genom projektet och om/hur de eventuellt ändras samt i vilken grad OA-kraven uppmärksammades i strategierna.

Underlag

Det underlag som legat till grund för uppföljningen har varit följande:

- Resultat från en enkät om open access-publicering och forskningsdata som skickades ut till de 214 projekt som fått anslag från RJ åren 2010-2014.
- Ansökningar, uppföljningar och slutrapporter för 54 projekt som fått anslag från RJ 2010-2015.
- Litteratur och annan dokumentation som rör open access och policyfrågor för OA-publicering.

Definitioner av begrepp

Nedan förklaras några av de begrepp och förkortningar som används i texten.

DOI (Digital Object Identifier): Ett permanent identifieringsnummer som ges till publicerade dokument i digital form. DOI-nummer kan även användas för att skapa länkar till dokument. Exempel: <http://dx.doi.org/10.1515/cpe-2016-0018>

Embargoperiod: En restriktion, från till exempel ett förlag, som styr hur snart efter publicering en artikel får göras tillgänglig i ett öppet arkiv.

Gold open access: När en publikation görs öppet tillgänglig direkt vid publicering.

Green open access: När författaren arkiverar en sakkunniggranskad version av en publikation i ett öppet arkiv. Publikationen blir sedan öppet tillgänglig efter en embargoperiod som bestäms av förlaget.

Hybridtidskrifter: Prenumerationsbaserade tidskrifter där artiklar kan göras öppet tillgängliga mot en publiceringsavgift.

Open access (OA) eller med öppen tillgång: Innebär att publicerade forskningsresultat finns öppet tillgängliga på internet och kan läsas och laddas ner av alla utan kostnad samt att innehållet i publikationerna är fritt att återanvända.

Open access-tidskrift: Tidskrift där alla artiklar direkt blir öppet tillgängliga vid publicering. Förlaget tar ofta ut en publiceringskostnad (*Article Processing Charge - APC*) som betalas av författaren.

Open Science eller *öppen vetenskap:* En mer övergripande benämning på öppen tillgång till alla resultat från forskning. Inkluderar både publikationer och forskningsdata.

Parallellpublicering eller *self-archiving* på engelska: Innebär att författaren deponerar en kopia av sin publikation i ett öppet arkiv. För forskningspublikationer ska någon version av den sak-kunniggranskade (peer-review) publikationen göras tillgänglig, inte en ogranskad så kallad preprint-version.

Öppet arkiv eller repositorium: En tjänst som lagrar och gör forskningspublikationer öppet tillgängliga via en webbplats. Arkivet kan vara ämnesbaserat, institutionellt eller nationellt.

RJ:s nuvarande riktlinjer för open access och stöd till publicering

RJ:s nuvarande riktlinjer anger att forskare som får projektanslag från RJ ska publicera sina vetenskapligt bedömda texter i tidskrifter och i konferenspublikationer så att de blir öppet tillgängliga på internet. När det gäller monografier och bokkapitel vill RJ uppmana och uppmuntra forskarna att publicera även dessa öppet tillgängliga på internet.

RJ ger i dag bidrag till publiceringsavgifter för artiklar, konferenspublikationer, böcker och kapitel i antologier.

RJ ger ett fast bidrag för open access-publicering på 50 000 kronor för alla anslag som är upp till 3-åriga och finansierar en anställning om högst 75 procent. För större projekt beräknas bidragets storlek proportionellt mot arbetstidsvolymen för de forskare som RJ finansierar. För program gäller att kostnader för open access-publicering ska ingå i programmets sökta budget. Det går att ansöka om ytterligare stöd till publicering med open access under projektiden och även efter att slutredovisningen är gjord.

Vid ansökan till RJ ska projekten ange hur forskarna planerar att publicera sig och sprida sina forskningsresultat. När halva projektiden har gått ska projektet skicka in en uppföljningsrapport. I uppföljningen följs publiceringsstrategin upp och RJ påminner om att publikationerna från projektet ska publiceras öppet tillgängligt. I projektets slutredovisning ska anges vilka publikationer som publicerats öppet tillgängligt. Har forskaren inte publicerat open access ska det motiveras.

RJ har i dag inga krav eller rekommendationer om datahanteringsplan eller om att göra forskningsdata öppet tillgängligt.

Rapportens upplägg

Den första delen av uppföljningen består av en analys av enkätsvaren och projektens publiceringsstrategier. Sedan följer en diskussion kring olika aspekter av open access som är relevanta för RJ:s riktlinjer. Uppföljningen avslutas med rekommendationer om hur RJ kan utveckla och förtydliga sina riktlinjer.

RESULTAT AV ENKÄT OM OPEN ACCESS-PUBLICERING OCH FORSKNINGSDATA

Enkäten skickades ut till projektledare för de 214 projekt som fått forskningsanslag från Riksbankens Jubileumsfond åren 2010–2014. Enkäten var öppen 13 juni till 1 juli 2016 och besvarades av 117 personer. För att uppnå en hög svarsfrekvens var bara tre frågor (nr 1–3) obligatoriska att svara på. Det medförde att vissa respondenter inte har svarat på alla frågor. 40 av de som svarade på enkäten hade ännu inte publicerat inom ramen för projektet och svarade därför bara på frågorna 1–3 samt 16–21. Enkätfrågorna, svarsalternativen och forskarnas kommenterande svar på frågorna 16, 17 och 18 finns redovisade i bilaga 1 och 2.

Urvalet och utformningen av vissa frågor har samordnats med andra svenska forskningsfinansiärer för att skapa möjligheter att dra gemensamma slutsatser när övriga finansiärer har genomfört sina enkäter om open access.

Kommentarer från enkäten anges indraget i kursiv stil nedan.

Ämnesområde och karriärålder

RJ finansierar forskning inom humaniora och samhällsvetenskap. Den övervägande delen (111) av de 117 projekt som svarade på enkäten ligger följaktligen ämnesmässigt inom *humaniora-samhällsvetenskap* och *utbildningsvetenskap*. Det innebär att svaren på frågorna i enkäten till stor del bygger på det perspektiv som forskare inom dessa ämnesområden har. Sex projekt angav området *medicin och hälsa* och fyra projekt *tvärvetenskaplig forskning*.

84 av de forskare som svarade tog sin doktorsexamen för mer än tio år sedan, 28 tog sin examen för 5–10 år sedan och fem av de som svarat hade doktorerat för 1–5 år sedan. Majoriteten av de som svarat är alltså forskare med relativt lång akademisk karriär bakom sig.

Publiceringar

De 77 projekt som hade publicerat hade sammanlagt 371 publikationer. Medelvärdet var 4,8 publikationer per projekt. Ett projekt har angett 35 publikationer och om det projektet räknas bort blir medelvärdet 4,4 publikationer per projekt.

Enligt enkätsvaren hade sammanlagt 223 publikationer gjorts öppet tillgängliga digitalt. Av dessa hade sammanlagt 129 artiklar gjorts öppet tillgängliga direkt, antingen i open access-tidskrifter (63 st.) eller via prenumerationsbaserade tidskrifter där möjligheten till OA-publicering mot avgift finns (66 st.). Antal publicerade artiklar i renodlade OA-tidskrifter var alltså nästan lika stort som antal OA-publiceringar i hybrid-tidskrifter.

39 artiklar hade publicerats i prenumerationsbaserade tidskrifter och även parallellpublicerats i ett digitalt öppet arkiv. Endast sex artiklar hade parallellpublicerats på en personlig hemsida efter att ha publicerats i en prenumerationsbaserad tidskrift. Det är alltså betydligt vanligare att parallellpublicera i ett öppet arkiv.

36 publiceringar har gjorts som kapitel i antologier och 13 som böcker, båda öppet tillgängliga digitalt vid publicering. Med tanke på att RJ:s riktlinjer om öppen tillgång för monografier och bokkapitel endast är rekommendationer är det en relativt hög siffra. Som framgår nedan är det få projekt som anger kostnader för publicering av kapitel och böcker via kommersiella förlag. Det är därför sannolikt att många av de digitalt öppet tillgängliga kapitel- och bokpubliceringarna gäller rapporter, working papers och andra publikationer utgivna av lärosätena.

Varför publicerar inte projekten allt som open access?

27 av 40 projekt angav att anledningen till att forskarna inte publicerat med öppen tillgång digitalt var att förlaget/publikationen inte hade något alternativ för open access-publicering som uppfyllde RJ:s krav. Bara fem respondenter angav att orsaken var att medel för att betala publiceringsavgift saknades. Det är alltså inte primärt ekonomiska orsaker som är anledningen till att publikationerna inte gjorts öppet tillgängliga.

14 svarande valde alternativet Annan orsak och bland kommentarerna framgår bland annat att de publicerat i bokform, som kapitel i antologi eller i dagstidning/kulturtidskrift och att OA-publicering därför inte var möjlig.

Ytterligare en anledning till varför andelen OA-publiceringar inte är större är naturligtvis att RJ bara har krav öppen tillgång för artiklar och konferensbidrag. Böcker och kapitel kan publiceras på traditionellt sätt utan att projekten bryter mot RJ:s riktlinjer.

Kommentarerna till varför forskarna inte publicerat med öppen tillgång innehöll inga negativa synpunkter på kravet på open access-publicering som princip. Som även framgår i synpunkterna på fråga 16 (bilaga 2) kunde OA-kraven dock upplevas som en negativ faktor i de fall forskarna måste avstå från publicering i en viss tidskrift och i stället välja en mindre prestigefull/lämplig publikation.

Problemet med OA-tidskrifter, åtminstone inom historia, är att det är väldigt få av dem som är ledande, eller ligger i täten, i sitt fält. Vill man publicera i högkvalitativa tidskrifter med hög impact factor, vilket man förstås vill inte minst av karriärskäl, så är man tvungen att publicera utanför OA-sfären.

Små möjligheterna till OA publ i de tidskrifter som var aktuella för projektets resultat.

Kostnader för open access-publicering

I 29 svar redovisade respondenterna kostnader för publicering i OA-tidskrifter. Spannet för prisnivån var brett, från 1 000 till 30 000 kronor och medelkostnaden var 15 000 kronor per artikel. I nio fall anges noll (0) som kostnad, vilket jag tolkar som att publiceringen inte medförde någon publiceringsavgift.

Även för de 27 svar som angav kostnad för open access-publicering i hybrid-tidskrifter finns en viss spridning, från 7 500 till 40 000 kronor. Kostnaden för majoriteten av publiceringarna låg dock inom spannet 15 000 till 25 000 kronor och medelkostnaden var 20 000 kronor. Tre svar anger noll som kostnad. Dessa siffror bekräftar bilden att APC-kostnaden generellt är högre i hybrid-tidskrifter.

Av de 15 projekt som svarade på frågan om kostnad för open access-publicering av kapitel i antologi har bara ett projekt angett en specifik kostnad (25 000 kronor). Två projekt har kontaktat förlaget och väntar på kostnadsförslag. I nio fall anges noll kronor som kostnad för kapitelpublicering. För böcker anger fyra av sju svar noll (0) kronor. De tre övriga har i stället för siffror svarat med tecknen - eller / , vilket jag tolkar som att de inte har haft någon kostnad för böcker som publicerats öppet tillgängligt digitalt.

På frågan om hur man publicerat open access redovisades 36 kapitel i antologier och 13 böcker. För nio av kapitelpubliceringarna och sannolikt även för sju av bokpubliceringarna anges alltså att projekten inte har haft någon kostnad vid publicering. Det är bara ett projekt

som anger någon kostnad alls för den här typen av publikationer. Förmodligen har de flesta av de öppet tillgängliga kapitlen och böckerna publicerats i digital form av ett lärosäte eller en institution. Det är alltså ännu ovanligt att RJ:s projekt publicerar kapitel och böcker med öppen tillgång hos kommersiella förlag mot en publiceringsavgift.

Allt fler internationella förlag erbjuder möjlighet till open access-publicering av böcker. Exempel på förlag med den möjligheten är Springer, Brill, Palgrave Macmillan, Cambridge University Press, Oxford University Press, De Gruyter och Routledge. Det är möjligt att många forskare inte känner till möjligheten att publicera kapitel och böcker med öppen tillgång digitalt och det faktum att RJ bara har rekommendationer om öppen tillgång för dessa publikationstyper gör kanske att frågan inte tas upp med förlagen.

Vem finansierade publiceringsavgiften?

På frågan om hur publiceringen hade finansierats kunde varje projekt ange flera alternativ. Majoriteten (37 av 41) av de som svarade angav att finansieringen av publiceringsavgifterna hade kommit från Riksbankens Jubileumsfond. Fem projekt hade använt medel från en annan forskningsfinansiär och fyra medel från sitt lärosäte. Tre projekt hade använt annan finansiering.

I de flesta fall användes alltså medel från forskningsfinansiärerna för att betala publiceringsavgifter. Det är dock viktigt att notera att långt ifrån alla OA-publiceringar medför en kostnad, vilket också framgår i kommentarerna till enkäten:

Hittills har vi främst publicerat oss i sammanhang där det inte tas ut någon avgift för open access.

... och vem bör stå för kostnaderna?

Majoriteten av de som svarade tyckte att forskningsfinansiären ska stå för publiceringskostnaderna och att medel ska ingå i projektanslaget. 34 av projekten ansåg att de medel som finansären bidrar med ska utgå från en beräknad kostnad för open access-publicering som anges i projektansökan. 43 projekt föredrog att finansären använder en schablonsumma avsedd för OA-publicering. Endast 14 av projekten föredrog att forskarna skulle söka särskilda medel från finansären utanför projektanslaget.

Intressant var att ingen av de 106 respondenterna förordade en lösning där forskarna sökte särskilda medel från lärosätet. Forskarna ansåg alltså att finansieringen av publiceringsavgifter ska hanteras direkt mellan forskare och finansärer.

15 projekt hade förslag till ”Annat alternativ” för finansiering. Bland annat att finansiering av publicering skulle lösas genom direkta bidrag till open access-tidskrifter. Det framkom även önskemål om att få slippa administration med att söka särskilda medel för publicering. Kommentarna till frågan om hur avgifterna för open access-publicering ska finansieras (fråga 18) finns samlade i bilaga 2.

Parallellpublicering och embargotid

77 av projekten svarade på den del av enkäten som berörde publiceringar. Av dessa har knappt hälften (35) parallellpublicerat på något sätt. 20 av projekten har parallellpublicerat på institutionens eller en egen hemsida och 18 har använt lärosätets öppna arkiv, till exempel DiVA. Denna fråga medgav att respondenterna valde flera alternativ och i en del fall har forskarna

parallellpublicerat både i lärosätets öppna arkiv och på institutions/egen hemsida. Sex av svaren anger att de parallellpublicerat i andra öppna arkiv. För det alternativet fanns ett förtydligande om att arkiv/plattformar som kräver medlemskap för åtkomst inte räknas som öppna.

Endast 10 av 61 projekt ansåg att forskningsfinansiärernas tidsramar för parallellpublicering hade påverkat valet av tidskrift. Bland forskarnas kommentarer till embargo-perioder finns också ett par synpunkter som visar att de som svarat av princip avstår från att publicera i tidskrifter med embargo-period:

Undviker förlagen med embargo-perioder.

Har valt att publicera i tidskrift utan embargo.

36 projekt svarade på frågan om embargo-tidens längd. Svaren gav information om förlagens embargo-tid för sammanlagt 161 artikelpubliceringar. Fyra artiklar hade en embargo-period på *Upp till 6 månader*. 24 artiklar hade *Från 6 till 12 månader* och 73 artiklar hade *Mer än 12 månader*.

För 60 av artiklarna angavs *Ingen embargo-tid, artikeln kan göras fritt tillgänglig i öppet arkiv direkt*. Det är sannolikt att många av dessa artiklar publicerades med open access direkt. Frågan kunde ha utformats tydligare så att det framgick att det var embargo-tid för publiceringar i prenumerationsbaserade tidskrifter som avsågs, inte i renodlade OA-tidskrifter. Dessutom borde bara ett av alternativen innefattat *6 månader*. De som svarade kan ha valt antingen *Upp till 6 månader* eller *Från 6 till 12 månader* för en artikel som har embargo-tid på sex månader.

Trots en viss osäkerhet om fördelningen för respektive svarsalternativ är det sannolikt relativt få artiklar där forskarna har kunnat publicera sig i en prenumerationsbaserad tidskrift och samtidigt leva upp till RJ:s krav på öppen tillgång genom att parallellpublicera. Orsaken är att de flesta tidskrifter har en längre embargo-period än de 6 månader som RJ kräver för att tidsramen för parallellpublicering ska godkännas.

Sociala plattformar

28 projekt har gjort sina publikationer tillgängliga på plattformar som kräver medlemskap, till exempel Researchgate och Academia. Det visar att den typen av sociala plattformar för forskare används flitigt inom humaniora och samhällsvetenskap. Kommentarer i enkäten kring den här typen av plattformar ger inte bilden av att forskarna generellt använder dem som en lösning för parallellpublicering. Ett par kommentarer visar dock att forskarna tar hänsyn till förlagens restriktioner innan de lägger ut sina publikationer:

Academina, men bara när förlaget tillåtit det (oftast efter ett år).

Kommer att göra det på research gate efter embargo-tiden löpt ut.

Hjälp med open access-publicering

34 av 51 projekt behövde ingen hjälp vid open access-publicering. 14 hade fått hjälp av biblioteket och fyra projekt av institutionen. Bara ett projekt fick hjälp av någon annan enhet. Det här var en ganska öppet formulerad fråga och vad forskarna fick hjälp med kunde innebära allt

från val av tidskrift till fakturahantering. Majoriteten av de som svarade behövde alltså inte hjälp, men om frågor/problem uppstod vände sig de flesta i första hand till lärosätets bibliotek.

Jag har skrivit artikel i antologi som helt är publicerad oa - genom universitetet. Vi fick hjälp av biblioteket med formalia och av institutionen med språkgranskning.

Påverkas publiceringsstrategin?

På frågan om RJ:s krav på open access-publicering hade påverkat publiceringsstrategin svarade 64 projekt ja och 43 nej. Även om majoriteten av kommentarerna till den frågan angav att RJ:s krav hade påverkat publiceringsstrategin (se kommentarer till fråga 16 i bilaga 2) så verkar kraven inte ha lett till att forskarna ändrade strategin för *typ* av publikation. Snarare handlade det om att de aktivt letat alternativ som medgav öppen tillgång vid publicering. I några fall har forskarna valt att publicera via lärosätets kanaler i stället för via kommersiella förlag. Kommentarna visar att för många forskare har RJ:s riktlinjer bidragit till att lyfta in open access som en viktig parameter vid publicering och i författarnas kontakter med förlagen.

En del svar lyfter också fram att OA-kraven har ökat deras medvetenhet om öppen tillgänglighet.

Blev mycket mer medveten om problematiken.

Detta innebär att jag fortsatt kommer att begära att mina publikationer blir tillgängliga för allmänheten eftersom det gynnar läsarna och kan eventuellt generera fler citeringar.

Några forskare noterar mer problematiska aspekter. Det handlar främst om att de varit tvungna att välja bort vissa tidskrifter vid publicering, men även att publiceringsavgifterna är för höga.

Negativt. Jag kan inte publicera slutresultaten i det överlägset bästa och mest prestigefyllda forumet/tidskriften i ämnet.

OA som grund för meritering?

Fråga 17 var en öppen kommentarsfråga: *Hur tycker du att forskningsfinansiärer, lärosäten och andra aktörer kan verka för att OA-publicering och öppet tillgängliggörande av forskningsdata skall räknas som en meritering i den akademiska karriären?*

Av svaren, som finns sammanställda i bilaga 2, framgår att många forskare ansåg att det är kvaliteten på forskningen som ska ligga till grund för meriteringen, inte hur forskningsresultaten publiceras. Det uttrycktes farhågor om att forskarna hamnade i kläm mellan kraven på att publicera öppet tillgängligt och akademiens meriteringssystem som premierar publicering hos vissa förlag/tidskrifter. Forskarna var också tveksamma till att lägga ansvaret för förändring av nuvarande system för publicering och meritering på enskilda forskare.

Vissa forskare var ändå positiva till att OA-publiceringar skulle belönas på något sätt. Exempelvis genom att andelen OA-publiceringar kan anges i ansökningar och att OA-publiceringar ger högre poäng i det akademiska bedömningssystemet. Öppet tillgängliggörande av forskningsdata skulle kunna vara en parameter som inkluderas i bedömningsgrunden vid anställningar, befordringar och i ansökningar.

Intressant är att vissa kommentarer inte handlade om OA som möjlig parameter vid meritering utan om alternativ till de kommersiella förlagens dominerande roll. Några forskare ansåg att aktörerna inom den akademiska arenan (finansiärer, universitet, sällskap) borde ta tillbaka kontrollen över publiceringskanalerna.

Det framkom även farhågor om att kraven på OA-publicering skulle leda till att forskare publicerade sig i tidskrifter med tveksam kvalitet och att publiceringsavgifter drabbade forskare som inte hade medel för att betala för publicering.

Forskningsdata

Eftersom hantering och tillgängliggörande av forskningsdata är en viktig del i det som kallas *Open Science* innehöll enkäten även fyra frågor om forskningsdata (fråga 19–22, bilaga 1). RJ har i dag inget krav på datahanteringsplan eller på att forskningsdata från projekten ska göras öppet tillgängliga.

På frågan om projektet hade en datahanteringsplan svarade 48 projekt av 107 att det inte var tillämpligt för projektet. Av de 59 projekt där en datahanteringsplan var relevant svarade 18 att en plan fanns och 41 projekt att en plan saknades.

72 av 107 projekt visste inte till vilken instans vid lärosätet/organisationen de skulle vända sig med frågor om bevarande och tillgängliggörande av forskningsdata. Av de 30 projekt som angav att de visste vem de skulle vända sig till svarade 9 biblioteket, 9 angav Svensk Nationell Datatjänst (SND) och de övriga instanser som it-avdelning, institutionen och lärosätets arkiv.

28 av 107 projekt svarade ja på frågan om forskningsdata hade gjorts öppet tillgängliga eller att de planerade att göra det framöver. 34 projekt svarade nej och 45 angav att frågan inte var tillämplig för deras projekt. Att nästan hälften av de som hanterar forskningsdata svarade ja på den frågan visar att det finns en relativt stor medvetenhet om värdet av att göra materialet öppet tillgängligt.

På frågan om hur forskningsdata har gjorts öppet tillgängligt svarade 6 av 25 projekt att det har gjorts via institutionen. Inget av projekten har gjort det via lärosätets it-avdelning. 19 projekt har valt en annan lösning. Kommentarer som beskriver hur projekten har gjort forskningsdata tillgängligt ger en ganska heterogen bild av de valda lösningarna – allt från radioprogram och Researchgate till SND, projekthemsida, tidskriftens förlag och internationella databaser. Att alternativ som radioprogram och Researchgate lyfts fram visar att vissa forskare har en vag bild av vad öppet tillgängliggörande av forskningsdata innebär.

Relativt få forskare vet alltså vilken instans inom lärosätet som man ska vända sig till vid frågor om forskningsdata och inget projekt i enkäten har använt lärosätets it-avdelning vid tillgängliggörande av forskningsdata. Det indikerar att de flesta lärosäten ännu inte har en samlad hantering, varken teknisk eller administrativ, för bevarande och tillgängliggörande av forskningsdata.

En kommentar, som är lite kritisk till enkätfrågorna om forskningsdata, ger en bra sammanfattning av läget:

... Själva frågorna vittnar om en viss okunskap kring frågorna, som delas av stora delar av systemet. Forskningsdata är per definition allmänna handlingar (även s.k. arbetsmaterial såsom bearbetningsmaterial blir det genom att det tillhandahålls som öppna forskningsmaterial och därmed omhändertas för arkivering enligt TF). Att det ens uppfattas som frivilligt att hålla ordning på sitt forskningsmaterial och som en sorts "extra åtgärd" att sedan möjliggöra tillgänglighet till materialet är ett tecken på en bristande insikt inom forskarvärlden rörande offentlighets- och arkivlagstiftningen. Frågan handlar snarare om hur man stärker arkivfunktionerna (ekonomiskt och personellt) på universitet, högskolor m.m. för att möjliggöra en bättre hantering av forskningshandlingarna än hittills.

ANALYS AV PROJEKTENS PUBLICERINGSSTRATEGIER

Vid ansökan till RJ ska sökande ange hur de planerar att publicera sig och sprida sina forskningsresultat. När halva projekttiden har gått ska projektledaren skicka in en uppföljningsrapport. I uppföljningen följs publiceringsstrategin upp och RJ påminner om att publikationerna från projektet ska publiceras med öppen tillgång. I projektets slutredovisning ska anges vilka publikationer som publicerats med öppen tillgång. Har forskaren inte publicerat open access ska det motiveras.

Material och urval

Jag har gått igenom 54 projektansökningar som lämnats in 2010–2015 och som fått medel från RJ. För 36 av dessa projekt fanns även en uppföljning och för 17 projekt fanns slutrapport. Urvalet av projekten gjordes för att få en jämn fördelning på lärosäte, kön, ämnesområde och karriärålder för projektledaren. Vid genomgång av ansökningar, uppföljning och slutrapporter undersöktes om projekten höll fast vid sin publiceringsstrategi projektet igenom och vilka eventuella avvikelser som kunde noteras. För de 17 projekt som hade slutrapporterat och där OA-publicering redovisades kontrollerades om publikationerna fanns öppet tillgängliga digitalt.

Genomgång av publiceringsstrategierna

För de flesta projekt är målsättningen, som den presenteras i ansökan, att publicera artiklar i välrenommerade internationella tidskrifter samt att presentera forskningsresultat på konferenser. Många projekt planerar även att publicera kapitel i antologier och några har ambitionen att publicera en monografi som ska ge en helhetsbild av projektets resultat. Bland andra publikationskanaler som nämns finns läroböcker, artiklar i fackpress för yrkesverksamma och andra mer populärvetenskapliga publikationer som ska föra ut forskningsresultaten till en bredare publik.

De projekt som kunde följas från ansökan till slutrapport hade i de flesta fall hållit fast vid den ursprungliga publiceringsstrategin när det gäller artiklar och konferenspresentationer. Dessa sätt att sprida projektets resultat verkar generellt vara prioriterade och de initiala ambitionerna i ansökan överensstämmer relativt väl med det faktiska utfall som presenteras i slutrapporten.

Vid genomgång av slutrapporterna visar det sig att för en del projekt har ambitionsnivån i ansökan när det gäller det förväntade antalet publicerade artiklar inte uppnåtts inom ramen för projekttiden. Anledningen verkar ofta vara att projektdeltagarnas andra åtaganden har medfört att projektet har blivit något försenat och förmodligen tillkommer fler publikationer efter projektets slutrapportering.

För många projekt blir antalet publikationstyper något fler än vad som planerades i ansökan. Det handlar då ofta om att projektet även publicerat exempelvis rapporter, working papers och kapitel i böcker. Det verkar dock inte som att dessa extra publikationer leder till att artikelpubliceringarna, som ofta är kärnan i publiceringsstrategin, blir färre. Ibland kan det kanske röra sig om texter som sedan utvecklas och omarbetas för att i ett senare skede publiceras i artikelform. Att projektens publiceringar på detta sätt utökas och omfattar fler publikationstyper verkar vara vanligare inom humaniora. Projekten inom samhällsvetenskap har ett tydligare fokus på artiklar och konferenspublikationer.

De projekt som planerar att publicera monografier på ett internationellt förlag hinner inte alltid göra det inom projekttiden. Kanske blir en monografi publicerad efter projekttidens slut, men det kunde inte verifieras inom ramen för denna uppföljning. En anledning till att

en monografi inte hinner bli färdig inom projekttiden är sannolikt att arbetet med boken påbörjas först när forskarna kommit så långt med materialinsamling och analys att mer övergripande resultat är möjliga att presentera. En bidragande orsak är också att hanteringen av monografimanus hos förlagen tar tid. För ett par projekt är det tydligt att forskarna överger planerna på en monografi och i stället väljer att publicera i artikelform eller kapitel i antologier.

Publiceringsstrategierna och RJ:s riktlinjer för OA-publicering

Det är inte så många projekt som tar upp open access i publiceringsstrategin i ansökan. Det nämns dock lite oftare i ansökningar från 2014 och 2015, vilket kan vara ett tecken på att forskarna över tid har fått bättre kunskap om RJ:s riktlinjer om publicering med öppen tillgång.

Vid uppföljning av projekten påminner RJ skriftligen om att projektets publikationer ska publiceras med öppen tillgång. Att projektledarna blir uppmärksammade på RJ:s riktlinjer i detta skede är förmodligen en bra strategi för att betona vikten av öppen tillgång vid publicering och de flesta projekt tar upp OA-frågan i det avsnitt i uppföljningen som behandlar publikationer.

I slutredovisningarna förhåller sig de allra flesta projekt till RJ:s krav på OA-publicering och forskarna redovisar ofta vad som publicerats öppet tillgängligt.

På RJ:s hemsida anges att ”Vid den ekonomiska och vetenskapliga slutredovisningen ska anges om, och i sådant fall vilka, publikationer som publicerats med open access. Har forskaren inte publicerat open access ska detta särskilt motiveras”. Jag har kontrollerat publikationerna som listas i slutredovisningarna för 17 projekt. För de publikationer som anges vara publicerade med öppen tillgång har jag kunnat bekräfta den statusen i de flesta fall. För ett fåtal har jag inte kunnat hitta en öppet tillgänglig digital version som parallellpublicerats och för en handfull artiklar som påstås vara OA har jag inte kunna verifiera den statusen. I huvudsak stämmer dock projektens redovisning av publicering med öppen tillgång och dessutom har en del artiklar som inte explicit angetts publicerade med OA visat sig vara det.

I ett fåtal fall anser projektledarna att publikationer har uppfyllt OA-kriterierna utan att de gör det i praktiken. Det kan naturligtvis bero på att projektledaren missuppfattat vad som krävs för att projektets publikationer ska leva upp till RJ:s krav på open access.

Efter analysen av enkätresultaten och projektens publiceringsstrategier följer nu en diskussion kring olika aspekter av open access som är relevanta för RJ:s riktlinjer. Det gäller bland annat genomslag för nuvarande riktlinjer samt frågor om kostnader, parallellpublicering och forskningsdata.

VILKEN EFFEKT HAR RJ:S RIKTLINJER?

Generellt har forskningsfinansiärernas riktlinjer varit en mycket viktig faktor för att öka antalet open access-publikationer. Kommentarererna i enkäten visar också att många forskare är positiva till riktlinjer om OA-publicering.

Både i enkätresultatet och i projektens avrapportering framgår att RJ:s krav på publicering med öppen tillgång har haft en påtaglig effekt på hur forskarna publicerar sig. De 77 projekt som svarade på frågorna om publiceringar i enkäten hade sammanlagt 371 publikationer. Enligt enkätsvaren hade sammanlagt 223 publikationer gjorts öppet tillgängliga digitalt. Det inkluderar även de 45 artiklar som parallellpublicerats i ett digitalt öppet arkiv eller på egen hemsida. För de projekt som svarat på enkäten var alltså cirka 60 procent av publikationerna publicerade med öppen tillgång. Det är en hög andel som RJ har all anledning att vara nöjd

med. En faktor som sannolikt bidrar till denna höga nivå är att RJ aktivt lyfter fram sina riktlinjer om publicering med öppen tillgång i kontakten med projekten, hela vägen från ansökan till slutrapportering. Dessutom har RJ:s regelbundna interna utvärderingar av hur riktlinjerna tillämpas gett ett bra underlag för vad som är viktigt att lyfta fram i kommunikationen med projekten när det gäller öppen tillgång för publikationer.

Som framgick i enkätsvaren verkar RJ:s riktlinjer även ha bidragit till att påverka forskarnas attityder till OA-publicering och medvetenheten om värdet av öppen tillgång digitalt för forskningspublikationer.

VARFÖR PUBLICERAS INTE ALLT MED ÖPPEN TILLGÅNG?

Cirka 40 procent av publikationerna i de projekt där projektledarna svarade på enkäten var inte publicerade med öppen tillgång. Vilka är anledningarna till att inte fler publikationer blir öppet tillgängliga? På fråga fem i enkäten ”Om det finns publikationer från ditt RJ-projekt som inte har publicerats OA, vad beror det i så fall på?”, svarade 27 av 40 projekt att det berodde på att förlaget/tidskriften inte hade något alternativ för OA-publicering som uppfyllde RJ:s krav. Bara fem projekt angav att orsaken var att det saknades medel för att betala publiceringsavgift. Det verkar alltså inte primärt vara ekonomiska orsaker som avgör.

Orsaker som nämndes i kommentarerna till enkäten var att publikationen skulle ges ut i tryckt form eller att publiceringen skedde i dagstidning/kulturtidskrift där OA inte finns som ett alternativ. Ofta är det alltså förutsättningarna för vissa publikationstyper som är orsaken till att forskarna inte har möjlighet att välja OA-publicering. Exempelvis är publiceringen av monografier och antologier till stor del fortfarande fast förankrad i det tryckta landskapet.

Även om de flesta tidskrifter nu erbjuder möjligheten att publicera med open access mot en publiceringsavgift kan det alternativet saknas ibland. I kommentarerna till fråga fem i enkäten lyfter forskarna bland annat fram att det publiceringsalternativ som man valt inte medgav OA och att välja en annan publikation skulle innebära att forskarna då fick ett sämre alternativ. En annan orsak till att inte fler av projektens publikationer är öppet tillgängliga är naturligtvis att RJ för monografier och kapitel bara har rekommendationer om open access.

De orsaker som framkommer i enkätsvaren om varför forskarna inte publicerar med öppen tillgång stämmer bra med de argument/anledningar som bland annat redovisas av Pinfield.¹

Det kan handla om något av följande skäl:

- Den publiceringskanal som forskaren föredrar ger inte möjlighet till OA-publicering.
- Man vill inte välja en OA-publikation på grund av att den inte har samma prestige, genomslag och förväntad läsekrets.
- Man är generellt skeptisk till kvaliteten hos OA-publikationer.
- Man vill undvika den kommersiella, administrativa del av publiceringsprocessen som hantering av publiceringsavgifter innebär.

Både i enkäten och i projektens uppföljningar samt slutredovisningar är det dock ovanligt med direkt negativa åsikter om open access. De synpunkter som framkommer handlar mer om att belysa de svårigheter som finns när forskarna ska följa kraven. Att forskarna av principiella skäl skulle avstå från att publicera med öppen tillgång är förmodligen mycket ovanligt.

Att forskarna inte publicerar med open access i ännu högre utsträckning beror sannolikt också på att det förutom rekommendationer från finansären sällan finns några andra tydliga incitament eller belöningar inom den akademiska världen som premierar att forskningsresultat publiceras open access.

Ska då valet att publicera med öppen tillgång belönas på något sätt inom den akademiska världen och hur ska det i så fall gå till? Åsikterna i enkätsvaren var inte samstämmiga. De flesta forskare ansåg dock i kommentarerna att det är kvaliteten på forskningsresultaten som ska premieras, inte hur de publiceras.

I förslaget till norska Kunnskapsdepartementet om öppen tillgång till forskningsresultat anges att det generellt ska ”... være et mål at forskere finner det både naturlig og akademisk attraktivt å publisere i tidsskrifter som er åpent tilgjengelige for allmennheten”.²

Någon sådan meriteringsgrund vid OA-publicering är ännu inte aktuell i Sverige. Här kan RJ delta i en nationell dialog om vad som är meriterande och hur valet att publicera med öppen tillgång digitalt eventuellt kan uppmuntras. I nuläget kan forskare uppleva att deras publiceringar mäts med olika måttstockar. Kraven på OA-publicering kan tyckas gå i otakt med de parametrar som värderas högt vid tilldelning av medel, vid tjänstetillsättningar och i ansökningar. Även för lärosätena är det viktigt var forskarna publicerar sig eftersom det kan påverka lärosätets placering i rankinglistor. Det kan bidra till en viss försiktighet när det gäller att ställa krav på publicering med öppen tillgång. Det faktum att OA-publikationer genererar fler citeringar än publikationer som kräver prenumeration/köp för åtkomst³ kan bidra till att lärosätena mer aktivt förordar open access vid publicering.

På lite längre sikt kommer dock inte krav på publicering med öppen tillgång innebära att forskare behöver avstå från att publicera i vissa kanaler. De flesta förlag erbjuder redan nu möjlighet till open access-publicering och i många fall gäller det för alla typer av publikationer. De förlag som ännu inte gör det måste anpassa sig till de nya förutsättningarna som kommer att gälla för vetenskaplig publicering, annars kommer de inte att finnas kvar på spelplanen. En svårare fråga framöver handlar i stället om hur kostnaderna för publicering med öppen tillgång hanteras.

KOSTNADER FÖR PUBLICERING

De ekonomiska aspekter som RJ ville ha svar på var om forskarna hade använt RJ:s bidrag till open access, om pengarna i så fall räckte, hur publiceringen annars hade finansierats samt vad de faktiska kostnaderna var för open access-publicering.

KOSTNADER FÖR RJ:S PROJEKT OCH KOSTNADER FÖR OA-PUBLICERING GENERELLT

I enkätsvaren framgick att medelkostnaden för publicering av en artikel låg på 15 000 kronor i renodlade OA-tidskrifter och 20 000 kronor i hybrid-tidskrifter. På frågan om kostnaden för publicering av kapitel i bok svarade nio att de inte haft någon kostnad, ett svar angav 25 000 kronor. På frågan om kostnad för open access-publicering av bok angav fyra svar 0 kr. Enkätsvaren gav alltså ingen direkt vägledning om hur mycket kapitel- och bokpubliceringar kostar för RJ:s projekt.

Det statistiska underlaget från de RJ-finansierade projekt som svarade på enkäten är för litet för kunna dra några säkra slutsatser om generella kostnader för OA-publicering av artiklar, men faktum är att uppgifterna från enkäten ändå korresponderar relativt väl med resultat från de större undersökningar som har gjorts. De bekräftar också bilden av att publiceringskostnaden för artiklar i hybrid-tidskrifter generellt är högre.⁴ Jisc* har 2016 publicerat en

* Jisc är ett serviceorgan som ger stöd till högre utbildning i Storbritannien när det gäller digital infrastruktur och digitala tjänster.

rapport som dokumenterar APC-kostnader (APC=Article Processing Charge) för artiklar i Storbritannien.⁵ Med ett underlag på cirka 11 000 APC:er visar rapporten att medelkostnaden för en APC var 1 745 pund. Medelkostnaden för OA-publicering i hybridtidsskrifter var 1 882 pund och för publicering i renodlade OA-tidsskrifter låg kostnaden på 1 354 pund. Dessa nivåer ligger i linje med vad Björk och Solomon har angivit i sin genomgång.⁶ Kostnadsnivån för APC:er i OA-tidsskrifter bekräftas också till stor del av en kartläggning från Max Planck Institutet.⁷ En sammanställning av Jahn och Tullney anger 1 298 euro som medelvärde för de APC:er som betalats av lärosäten i Tyskland.⁸ Den något lägre nivån beror på att Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG), som finansierar en stor del av de tyska publiceringsavgifterna, har ett tak på 2 000 euro för en APC och DFG ger inte heller bidrag till publicering i hybridtidsskrifter.

De ovan nämnda kartläggningarna av nivån på publiceringsavgifter för open access-publicering av artiklar stämmer alltså rätt väl med resultaten från enkäten till RJ:s projekt. Men även dessa större undersökningar har en viss osäkerhet på grund av att underlaget varken är komplett eller konsekvent registrerat. Det beror delvis på att betalningar görs av både lärosäten, forskningsfinansiärer och enskilda forskare och allt dokumenteras inte. På grund av brister i underlag, transparens och gemensamma rutiner för dokumentation dröjer det innan en tydligare bild av kostnader för OA-publicering framträder. Sverige har inte kommit så långt i denna samordning, men det första initiativet till en gemensam APC-databas har tagits.⁹ Det är naturligtvis värdefullt om RJ kan bidra till att dokumentationen av publiceringsavgifter förbättras.

Precis som med kostnader för prenumerationer så kommer nivån på publiceringsavgifter förmodligen att hanteras i förhandlingar mellan förlag, lärosäten och andra aktörer. Avtalade rabatter och paketlösningar bidrar till bristande transparens och förlagen är kanske inte heller intresserade av att göra marknaden för APC:er helt genomskinlig.¹⁰

SVÅRIGHETER MED ATT UPPSKATTA PUBLICERINGSKOSTNADER FÖR ETT PROJEKT

Enkätsvaren visar att forskarna i många fall inte hade någon kostnad alls vid open access-publicering. Anledningen till det är att vissa förlag och tidsskrifter som publicerar öppet tillgängligt inte är beroende av publiceringsavgifter för sin verksamhet. Antingen är finansieringen löst på annat sätt, exempelvis via bidrag från vetenskapliga samfund, forskningsfinansiärer och bibliotek, eller också sker administrationen av publikationen inom ramen för de ansvarigas ordinarie tjänst.

Walt Crawford anger i sin översikt *Gold Open Access Journals 2011–2015* att 71 procent av de tidsskrifter som listas i DOAJ – *Directory of Open Access Journals* inte tar ut någon avgift vid publicering.¹¹

Andra orsaker till att OA-publicering inte innebär någon direkt kostnad för författarna kan vara att lärosäten sluter avtal med förlag om att publiceringsavgifter ska hanteras via ett centralt konto. Dessutom börjar det nu komma avtalsformer där läsrättigheter och publiceringskostnader kombineras i samma avtal. I juni 2016 slöt det svenska BIBSAM-konsortiet ett avtal med förlaget Springer. Avtalet innebär att den enskilda forskaren inte betalar någon publiceringsavgift. Den kostnaden hamnar i stället på central nivå vid lärosätet.

Som framgår i svaren på enkäten vill de flesta forskare att kostnader för publicering ska ingå som en del av projektanslaget från forskningsfinansiären, antingen som ett schablonbelopp eller utifrån en beräknad kostnad i ansökan. En fördel med att låta medel för publicering ingå som en del i anslaget är att det förmodligen gör forskarna mer kostnadsmedvetna när de

måste ta ställning till nivån på avgifter för publicering. Den effekten uppnås dock bara om projektmedlemmarna har möjlighet att använda kvarvarande medel för publicering till andra kostnader när projektets publiceringar är betalda.

Den stora spridningen i faktiska kostnader för OA-publicering och det faktum att delar av kostnaden ibland belastar lärosätet visar att det kan vara svårt för både projektledare och RJ att beräkna projektets förmodade kostnader för OA-publicering.

RÄCKER RJS BIDRAG?

RJ:s bidrag till publicering är 50 000 kronor för alla anslag som är upp till 3 år och finansierar högst en 75-procentig anställning. För större projekt beräknas bidragets storlek proportionellt mot arbetstidsvolymen för de forskare som RJ finansierar. Det finns även möjlighet för projekten att söka extra medel från RJ för publiceringskostnader om det skulle behövas.

För de projekt som svarade på enkäten verkar det som att de medel som RJ tillhandahåller räcker i de flesta fall. I enkäten uppgav endast 5 av 40 projekt att orsaken till att man inte publicerat OA var att pengar saknades. För projekt som ska betala APC:er för ett flertal artiklar eller som vill publicera en monografi med öppen tillgång digitalt kanske inte kostnaderna täcks med de 50 000 kronor som inkluderas i projektanslaget. Men eftersom projekten kan söka extra medel från RJ för publicering verkar det inte upplevas som ett problem.

Många projektdeltagare publicerar sig efter att projektet formellt är slutfört och slutrapportering är inlämnad. RJ anger på sin hemsida att ”Det går att ansöka om stöd till publicering med open access även efter att slutredovisningen är gjord”. RJ kan överväga en bortre gräns för när det är möjligt att söka bidrag till publicering efter att slutrapporten lämnats.

VEM SKA BETALA FÖR PUBLICERING?

Det finns i dag ingen nationell konsensus om vem som ska ansvara för finansieringen av de svenska forskarnas publiceringar. I dagsläget är det lärosätena som står för det största penningflödet till förlagen. Det gäller i första hand transaktioner för köp av och prenumerationer på publikationer. För de publiceringsavgifter som betalas till förlagen står forskningsfinansiärerna för en stor del av finansieringen. Det är oklart hur stor del av publiceringsavgifterna som kommer från forskningsfinansiärerna, men för de projekt som svarade på enkäten framgick att RJ:s och andra forskningsfinansiärers finansiering var den klart viktigaste resursen när det gäller betalning av publiceringsavgifter.

I enkätsvaren framgår att de flesta forskare vill att finansiering av publiceringsavgifter ska hanteras direkt mellan forskare och finansiär. Ingen av de forskare som svarade på enkäten ville ha en lösning där forskarna sökte särskilda medel från lärosätet. Enkäten ger ingen indikation på varför forskarna inte ville söka pengar för publicering via sitt lärosäte. Orsaker skulle kunna vara att det ännu är få lärosäten som har OA-fonder, att befintliga fonder vid lärosätena inte finansierar hela publiceringskostnaden eller att forskarna misstänker att den administrativa hanteringen av publiceringsavgifter blir tyngre inom lärosätena.

På kort sikt kommer RJ:s kostnader för publiceringsavgifter med all sannolikhet att öka och RJ blir därför en viktig part när forskningsfinansiärer, lärosäten och ansvariga departement diskuterar ansvaret för och samordningen av finansiering av den vetenskapliga publiceringen. En del av de overheadkostnader som belastar RJ:s projektanslag går till mediabudgeten på lärosätenas bibliotek. RJ och andra forskningsfinansiärer kan därför föra en dialog med lärosätena om hur kostnader för prenumerationer kan växlas till betalning av publiceringsavgifter på det sätt som föreslås i OA2020¹², ett upprop som bland annat RJ har skrivit under. Den typen

av övergång förordas också i förslaget till norska Kunnskapsdepartementet² och om en sådan växling realiseras i Sverige kan en del av de kostnader som nu belastar RJ tas över av lärosätena eller hanteras via nationella avtal med förlagen.

HUR MYCKET FÅR DET KOSTA?

Genomslaget för open access gör att vi rör oss **från** ett system där förlagens inkomster till största delen kommer från betalning för läsrättigheter, **till** ett läge där intäkterna i stället kommer från publiceringsavgifter för material som sedan görs öppet tillgängligt i elektronisk form.

Att bli publicerad hos vissa förlag och tidskrifter är en viktig parameter för en forskare i det nuvarande akademiska meriteringssystemet och vid bedömningen av forskningsresultatens kvalitet. Att fokus ofta ligger på publiceringskanalens anseende snarare än på den enskilda publikationen har dock bidragit till en bristande priselasticitet som medfört att prisökningen för vetenskapliga tidskrifter generellt är högre än konsumentprisindex. De höga vinster som vissa förlag har, exempelvis Elsevier, Wiley och Springer³, indikerar att lägre kostnader för vetenskaplig publicering är möjliga att uppnå. Många menar också att övergången till digital publicering och open access ger förutsättningar att skapa betydligt mer kostnadseffektiva lösningar. Men så länge den akademiska världen fortsätter att bedöma forskningens kvalitet utifrån publiceringskanalen så kommer sannolikt även nivån på publiceringskostnaderna att lida av en bristande priselasticitet. Att vissa tidskrifter med hög impactfaktor kan ta upp till 5 000 US-dollar för en APC beror delvis på att det bara är en mindre del av de manus som skickas in till tidskriften som faktiskt accepteras och publiceras. Men det som styr nivån på publiceringskostnaden handlar även om hur mycket forskarsamhället har visat sig vara villigt att betala för att publicera sig i vissa kanaler.

En viktig fråga vid finansiering av publiceringskostnader är därför vilken aktör som tar ställning till om nivån på publiceringsavgiften är rimlig och om den tjänst som man betalar för håller tillräckligt hög kvalitet – är det forskaren som vill publicera sig eller lärosätet/forskningsfinansiären som står för finansieringen? För forskaren kan valet av publiceringskanal vara viktigt för den framtida karriären och om lärosätet/forskningsfinansiären som betalar publiceringen inte har några synpunkter på kostnadsnivån eller kvaliteten på den tjänst som köps så bidrar det sannolikt till bristande priselasticitet för publiceringsavgifter.

Internationellt försöker forskningsfinansiärer och lärosäten med OA-fonder att hantera detta genom olika begränsningar när det gäller finansieringen av publiceringskostnaderna. Det kan gälla andel i procent (ofta 50 procent) av kostnaden; ett pristak för varje publicering eller för publiceringskostnaderna för projektet som helhet samt lägre eller inget bidrag vid publicering i hybrid-tidskrifter. Motiveringen för det senare är att den ökande andelen OA-material i hybrid-tidskrifter inte leder till sänkta prenumerationsavgifter och att nivån på APC:erna i hybrid-tidskrifter generellt är för höga.

DFG har exempelvis ett tak på 2 000 euro för en APC och betalar bara för publicering i rena open access-tidskrifter. Austrian Science Fund ger bidrag vid publicering i hybrid-tidskrifter, men bara 1 500 euro i stället för 2 500 euro vid publicering i rena OA-tidskrifter. Norska forskningsrådet ger i dagsläget inte bidrag till APC:er i hybrid-tidskrifter.

RJ och andra aktörer som finansierar vetenskaplig publicering kommer sannolikt att behöva införa mer sofistikerade parametrar som balanserar relationen Kostnad – Kvalitet – Meriteringsvärde vid publicering med öppen tillgång.

FINANSIERING AV ALLA PUBLICERINGAR?

RJ har i dag inga förbehåll när det gäller vilka publiceringar som är berättigade till ekonomiskt bidrag för publiceringsavgifter. Många forskningsfinansiärer och lärosäten i Europa och USA ger bara stöd till publicering om publikationen/förlaget uppfyller vissa kriterier. Det kan vara att en tidskrift måste tillämpa peer-review; att den ska finnas med i DOAJ – Directory of Open Access Journals; att förlaget är medlem i Open Access Scholarly Publishers Association eller har anslutit sig till deras Code of Conduct. Exempel på riktlinjer och olika förbehåll finns i Open Access Directory.¹⁴

Anledningen till den typen av villkor är att den som finansierar publiceringen vill förvissa sig om att förlaget och värdpublikationen håller en tillräckligt hög nivå på den vetenskapliga granskningen och att man vill undvika publiceringar hos så kallade ”predatory publishers”, en benämning på förlag som tar ut en publiceringsavgift, men som inte lever upp till utlovad kvalitetsgranskning och andra rutiner som förväntas av ett vetenskapligt förlag.

Att en publikation finns med i det norska registret över godkända vetenskapliga publiceringskanaler kan också användas som ett kvalitetskriterium.¹⁵

Om RJ väljer att ange i riktlinjerna att det är forskaren som väljer lämplig kanal för publicering och att RJ som finansiär inte har några synpunkter på val av publikation så kan forskarna hänvisas till lärosätets bibliotek om frågor kring förlagets eller tidskriftens kvalitet uppstår. Svaren i enkäten visar att biblioteket är den enhet vid lärosätet som forskarna i första hand vänder sig till om de behöver hjälp med open access-publicering.

GOLD, GREEN OCH LICENSTYP

RJ:s nuvarande riktlinjer tar inte ställning till om forskarna primärt ska välja gold eller green open access i första hand. Om en publikation uppfyller kraven på öppen tillgänglighet genom parallellpublicering efter sex månader så har den lösningen samma status som omedelbar öppen tillgång via gold open access.

Många forskningsfinansiärer, både i Sverige och utomlands, ser båda alternativen som fullgoda, medan andra förordar ett av alternativen. Här kan RJ fundera över om man vill behålla sin neutrala linje eller om RJ ska rekommendera ett visst alternativ.

Varken enkäten eller projektrapporteringen ger någon direkt information om vilken typ av licens som används för de publikationer som gjorts öppet tillgängliga. För de flesta artiklar som publicerats öppet tillgängligt via förlag har författaren sannolikt valt någon typ av Creative Commons licens. En CC-licens visar vilka rättigheter andra har när det gäller att återanvända verket och ju mer tillåtande licensen är desto större är potentialen att de positiva möjligheterna med öppen tillgänglighet kan uppnås.¹⁶ RJ bör kunna rekommendera att projektens publikationer ska ha den mest tillåtande licenstypen CC-BY.

PARALLELLPUBLICERING OCH BEVARANDE

Ett sätt att uppfylla RJ:s krav på open access-publicering är att författaren använder så kallad green open access genom att parallellpublicera i ett öppet arkiv senast sex månader efter ursprunglig publicering. Möjligheten att göra det styrs dock av förlagets så kallade embargo-period som anger när den parallellpublicerade versionen får göras digitalt öppet tillgänglig.

Många kommersiella förlag har de senaste åren förlängt sina embargoer för parallellpublicering. Det har medfört att green open access har blivit svårare att tillämpa i praktiken. Orsaken till de längre embargoer är att förlagen inte vill gå miste om prenumerationer på grund av att artiklar, ur förlagets synvinkel, görs öppet tillgängliga digitalt alltför snabbt. Men förlagen är också väl medvetna om forskningsfinansiärernas riktlinjer för parallellpublicering och ser möjligheter att få in fler publiceringsavgifter genom att förlänga embargoer.

Forskningsfinansiärernas riktlinjer för embargoer vid parallellpublicering är inte enhetliga, men många har nu 12 månader för publikationer inom humaniora och samhällsvetenskap. Det gäller exempelvis i riktlinjerna för Horizon 2020.¹⁷ Research Councils UK accepterar 12 månader för science, technology & medicine (STM) och 24 månader för social sciences & humanities (SSH) men rekommenderar kortare perioder.¹⁸ I förslag till nya nationella riktlinjer för open access i Norge föreslås maximalt sex månaders embargo för STM-området och 12 månader för SSH-området.² Det gäller även i Vetenskapsrådets förslag till nya svenska riktlinjer.¹⁹

Enligt svaren i enkäten verkar det vara relativt få fall där RJ:s krav på öppen tillgänglighet för publikationer kunde uppfyllas genom parallellpublicering efter sex månader vid ursprunglig publicering i hybridtidsskrift. Anledningen är att förlagens embargoer i de flesta fall är längre än sex månader. I många fall väljer författarna sannolikt att betala en publiceringsavgift i hybridtidsskrifter i stället för att välja en alternativ tidsskrift med kortare embargoer. Ett alternativ för RJ kan vara att förlänga den godkända embargoer vid parallellpublicering.

På RJ:s hemsida finns en rekommendation om att skriva till förlaget och be om ett tilläggsavtal för att kunna parallellpublicera efter sex månader, om förlagets embargoer är längre. I enkätsvaren syns ingen indikation på att forskare har försökt få till den typen av tilläggsavtal, men kanske ska rekommendationen ändå ligga kvar av principiella skäl.

Bevarande och arkivering

RJ:s riktlinjer om att publikationen ska placeras i ett öppet arkiv gäller primärt som en lösning för parallellpublicering för att tillgodose kravet på öppen tillgång. RJ har även en mer allmän rekommendation om att artiklar som publiceras i en open access-tidsskrift bör läggas ut i lärosätets öppna arkiv.

Här kan RJ fundera över om kravet på arkivering av publikationer kan utökas. I VR:s förslag till nya nationella riktlinjer för öppen tillgång gäller kravet på arkivering i ett repository för artiklar och konferensrapporter direkt vid publicering.¹⁹ Även i EU:s riktlinjer för Horizon 2020 anges att alla vetenskapliga artiklar, och gärna även andra typer av forskningspublikationer, ska arkiveras i ett digitalt arkiv.¹⁷ Motiveringen där är främst bevarandeaspekten. Samma perspektiv gäller i förslaget till nya norska riktlinjer.²

Bevarandeaspekten har aktualiserats på grund av att långsiktigheten hos många nya open access-förlag kan vara osäker och innehållet i deras publikationer är kanske inte säkrat i öppna arkiv eller de tjänster för långtidsbevarande, exempelvis CLOCKSS och Portico, som finns för vetenskapliga publikationer.

Att säkerställa publikationernas tillgänglighet i ett längre tidsperspektiv verkar inte vara det primära när man tittar på hur forskarna i de projekt som RJ finansierar tillgängliggör sina publikationer utanför de institutionella arkiven. Publikationerna kan ha tillgängliggjorts på institutionens hemsida, på projekthemsidor, i molnbaserade lagringstjänster som OneDrive och Dropbox eller i sociala nätverk som Academia.edu och Researchgate.

Academia.edu, Researchgate och andra sociala plattformar kan vara värdefulla för kommunikation inom forskarsamhället. På grund av att de bygger på medlemskap uppfyller de dock inte kraven på öppna arkiv. Långsiktigheten för dessa tjänster är dessutom osäker. Det är därför bra att RJ tydligt anger att den typen av plattformar inte uppfyller kriterierna för öppna arkiv och att de därför inte är godkända vid parallellpublicering.

Inom STM-området finns etablerade ämnesbaserade digitala arkiv som exempelvis PubMed Central och pre-printarkiv som arXiv. Inom humaniora och samhällsvetenskaperna är den typen av lösning inte lika vanlig. Att använda lärosätenas institutionella arkiv för långtidsbevarande är därför sannolikt det främsta alternativet för många av de projekt som RJ finansierar.

Om RJ vill prioritera bevarandenaspekten kan RJ ändra riktlinjerna så att de ligger i linje med Horizon 2020 och VR:s förslag till nationella riktlinjer för öppen tillgång till vetenskaplig information. Arkivering skulle då vara obligatorisk för alla vetenskapligt granskade artiklar och konferenspublikationer.

En fråga är då hur man gör med krav på parallellpublicering och bevarande av publikationer i öppna arkiv för de forskare som har finansiering från RJ, men som inte är anställda vid eller associerade till ett lärosäte.

STÖD TILL NYA ALTERNATIV FÖR AKADEMISK PUBLICERING

Trots att det i enkäten inte fanns någon specifik fråga om detta så tog en del kommentarer i enkäten upp önskemålet att aktörer inom den akademiska arenan (finansiärer, universitet, lärda sällskap) borde ha kontrollen över publiceringskanalerna. (Se exempelvis bilaga 2, kommentarer till fråga nr 17.)

Det fanns bland annat önskemål om att finansieringen skulle kunna lösas genom direkta bidrag till open access-tidskrifter. Det kan ses som ett sätt att lyfta de ekonomiska aspekterna av OA-publicering till en högre nivå, vilket skulle medföra att den enskilde forskaren slipper administrationen kring publiceringsavgifter.

RJ har redan engagerat sig i stöd till publiceringens infrastruktur genom stöd till Kriterium och Open Library of Humanities. Inom forskarsamfundet finns uppenbart ett stöd för den typen av insatser. Vilka initiativ och verksamheter som ska få stöd och om det bör bli en prioriterad modell i stället för finansiering via publiceringsavgifter är naturligtvis en komplex fråga.

FORSKNINGSDATA

RJ och andra svenska forskningsfinansiärer har i dag inga riktlinjer om öppen tillgång för forskningsdata som genereras av de projekt som fonden finansierar. Formellt ligger ansvaret för bevarande av forskningsdata på lärosätena, men där saknas ofta samlade riktlinjer och en teknisk infrastruktur för att tillgodose bevarande och tillgängliggörande. Tydligare riktlinjer för hantering av forskningsdata kan komma i regeringens proposition hösten 2016 och RJ behöver då samordna sina riktlinjer med övriga svenska aktörer.

Det dröjer sannolikt innan rutiner för bevarande och tillgängliggörande av forskningsdata

blir en del av vardagen för forskarna. Enkäten visar att av de 59 projekt där en datahanteringsplan var tillämplig så saknade 41 projekt en sådan plan. Att 18 projekt ändå hade en datahanteringsplan visar att det finns en medvetenhet om vikten av dokumentation. Enkäten visar att många forskare är osäkra på vilken instans vid lärosätet de ska vända sig till för att få information om långtidsbevarande och tillgängliggörande av forskningsdata. Även om ett projekt dokumenterar sina data kan alltså steget till bevarande och tillgängliggörande vara problematiskt på grund av osäkerhet om var forskarna kan få hjälp med detta.

28 av 107 projektledare svarade i enkäten ja på frågan om forskningsdata har gjorts öppet tillgängliga eller om de planerar att göra det. Det finns alltså en vilja att göra data tillgängligt och det kan RJ ta fasta på. Även om det kommer att ta tid innan en nationell teknisk infrastruktur finns på plats så kan dataset redan nu tillgängliggöras både via SND och på DiVA-plattformen. I nuläget är det rimligt att fokusera på de data som används som underlag till projektets publikationer och där kan RJ rekommendera att de görs öppet tillgängliga om det inte finns juridiska, etiska eller kommersiella hinder.

RJ kan även öka medvetenheten hos forskarna genom att föra in hantering av forskningsdata som en viktig parameter för nya projekt vid ansökan, uppföljning och slutrapport. För projekt som redan beviljats medel kan RJ ta upp förutsättningar för tillgängliggörande av data vid projektuppföljningar.

REKOMMENDATIONER FÖR RJ:S RIKTLINJER

RJ:s riktlinjer för open access-publicering bör om möjligt harmoniera med de nationella riktlinjer som förväntas komma i forskningspropositionen hösten 2016. Det blir enklare och tydligare för forskarna om de svenska forskningsfinansiärernas riktlinjer sammanfaller så långt det är möjligt.

RJ kan komplettera nuvarande riktlinjer så att vissa parametrar blir tydligare. Det finns också aspekter där RJ bör fundera på om RJ ska ha en policy och hur den i så fall presenteras i riktlinjerna.

När det gäller **kostnader och finansiering** bör RJ fundera på:

- Om det finns någon övre gräns för ett projekts samlade kostnader för publicering.
- Om RJ har några synpunkter på hur mycket en enskild publicering får kosta.
- Om forskarna i så fall behöver klartecken från RJ vad gäller kostnadsnivå innan de publicerar.
- Om det finns någon borte gräns efter projekttidens slut när ett projekt inte längre kan söka publiceringsbidrag.
- Om det är lämpligt att bidrag för publicering ingår i projektanslaget på grund av svårigheterna att uppskatta kostnader för publicering med öppen tillgång.

Policyn för finansiering av publiceringar i hybridtidskrifter skiljer mellan olika forskningsfinansiärer. Det bör därför framgå i RJ:s riktlinjer att man ger publiceringsbidrag vid publicering i hybridtidskrifter.

När det gäller **parallellpublicering** visar resultaten från enkäten att förlagens embargo-perioder ofta är så långa att det är svårt för forskarna att uppfylla RJ:s krav på öppen tillgång med nuvarande gräns på sex månader. Här skulle RJ kunna utöka det godkända tidsintervallet

till 12 månader. Om RJ vill markera att det primära önskemålet ändå är sex månader kan formuleringen ”6 till 12 månader” användas.

RJ kan också fundera över eventuell preferens när det gäller **gold** eller **green open access** i första hand. Att behålla nuvarande neutrala ståndpunkt är fullt rimligt.

För att optimera användningen av publikationer som är öppet tillgängliga bör RJ rekommendera att publikationerna ska ha den mest tillåtande **Creative Commons licensen CC-BY**.

RJ bör betona **bevarandenaspekten** för publikationer från de projekt som fonden finansierar genom att ange att vetenskapliga publikationer ska arkiveras i ett digitalt arkiv vid publicering, i första hand i lärosätets institutionella arkiv. Det kan i ett första steg gälla för artiklar och konferensrapporter, men i ett längre perspektiv bör den policyn omfatta även övriga publikationer från projekten.

Forskningsdata skulle kunna lyftas in i RJ:s riktlinjer, i nuläget främst genom att RJ rekommenderar att data som används som underlag i projektets publikationer bör göras öppet tillgängliga om det inte finns juridiska, etiska eller kommersiella hinder. RJ bör också ange att en datahanteringsplan ska bifogas vid ansökan, att en uppdaterad plan ska bifogas vid projektuppföljning och att det i projektens slutrapportering ska framgå om och i så fall vilka data som har gjorts öppet tillgängliga.

När det gäller information till forskarna om hur datahanteringsplanen ska vara uppställd borde RJ kunna hänvisa till instruktioner från SND:

<https://snd.gu.se/sv/forskarsupport/datahantering/datahanteringsplan>

RJ kan fundera på om de förlag forskarna publicerar sig hos ska uppfylla vissa **kvalitetskriterier** eller om det är författaren som fritt väljer förlag.

För att underlätta **uppföljning och dokumentation** av RJ:s krav på publicering med öppen tillgång bör publikationslistorna i projektens slutredovisningar redovisa tydligare vad som publicerats som open access. Om publikationen inte är öppet tillgänglig på förlagets plattform bör det framgå om parallellpublicering använts för att tillgodose RJ:s krav på open access. Det skulle kunna lösas genom att sortera publikationerna under olika rubriker i publikationslistan:

Publikationer

- Öppet tillgängliga direkt vid publicering
- Parallellpublicerade i öppet arkiv och då öppet tillgängliga efter senast 12 månader
- Inte öppet tillgängliga

Om publikationer inte har publicerats öppet tillgängligt ska det framgå varför. För de publikationer som är öppet tillgängliga direkt vid publicering ska det framgå i publikationslistan om publikationen har en Creative Commons-licens och i så fall vilken typ.

Det skulle även vara enklare att följa upp status på projektens publikationer om publikationslistorna i slutredovisningarna hade permanenta länkar till publikationen. Antingen en DOI-länk eller en annan typ av permanent länk som publiceringsplattform eller öppet arkiv tillhandahåller.

Riktlinjer för konferenspublikationer

Om RJ håller fast vid nuvarande publikationstyper i riktlinjerna kan det finnas behov av att ändra riktlinjerna något för konferenspublikationer. Publicering av konferensbidrag är inte lika homogen som för artiklar. Konferensbidrag publiceras ofta under benämningen

”Proceedings” och publiceringskanalen kan vara en enskild bok, en del i en bokserie eller en tidskrift. Här kan RJ fundera på om RJ ska ändra kravet på öppen tillgång till att bara gälla konferensbidrag som publiceras i värdpublikationer som har International Standard Serial Number (ISSN-nr). För konferenspublikationer som publiceras som en bok med International Standard Serial Number (ISBN) eller inom ramen för en bokserie med eget ISSN, men där respektive del har eget ISBN, kan det än så länge vara motiverat med ett undantag från kravet. Alternativet är att behålla nuvarande generella riktlinje för konferenspublikationer, men att vara mer generös med att acceptera undantag i de fall konferensbidrag ingår i en publikation med ISBN-nummer.

KAN RIKTLINJERNA BLI MER GENERELLA?

Ett alternativ när det gäller att gå vidare med riktlinjerna är att RJ anger att publicering med öppen tillgång ska gälla för alla typer av publikationer som redovisar forskningsresultat från projekten. Kravet ska även kunna uppfyllas genom parallellpublicering i ett öppet arkiv.

Även om open access-publicering ibland är svår att uppnå för vissa publikationer skulle den typen av övergripande policy ha ett viktigt signalvärde. För att balansera denna förändring kan det tydligt framgå i riktlinjerna att forskarna kan begära undantag och att exempelvis läroböcker samt bidrag i dagspress och populärvetenskapliga publikationer inte omfattas av riktlinjerna.

Bara vetenskapligt granskade publikationer?

RJ:s riktlinjer gäller i dag ”vetenskapligt bedömda texter”. Även om referee-granskade publikationer av naturliga skäl är i fokus för RJ, så skulle riktlinjerna för öppen tillgång även kunna gälla för publikationer som inte genomgått traditionell referee-granskning. Min genomgång av slutrapporter för de projekt som RJ finansierar visar att resultat från projekten ofta publiceras i rapporter, working papers och andra publikationer som inte ges ut av kommersiella förlag. Det kan ibland vara publikationer som inte är formellt vetenskapligt granskade utanför det egna lärosätet. Många finns förmodligen redan nu öppet tillgängliga i digitala versioner av acta-serier eller motsvarande. För andra borde kraven på öppen tillgänglighet i många fall kunna lösas via parallellpublicering. Det är dock osäkert i vilken utsträckning denna typ av publikationer har CC-BY licenser.

Möjligheten att begära undantag

Om RJ väljer att låta riktlinjerna omfatta även kapitel, böcker och publikationer som inte är granskade av sakkunniga utanför det egna lärosätet så är det rimligt att ha en relativt generös hållning när det gäller möjligheten att begära undantag. Begäran om undantag bör ske skriftligt. För att enkelt kontrollera att inget missförstånd föreligger kan den forskare som begär undantag förse RJ med kontaktuppgifter för den person på förlaget/motsvarande som hantear publiceringen.

Eventuella nackdelar och alternativ tidsram

Att utöka antalet publikationstyper när det gäller krav på öppen tillgång redan nu innebär sannolikt att forskare behöver ansöka om undantag i fler fall. Det gör att forskarna och framför allt RJ måste lägga mer tid på den typen av administration. Ett alternativ kan därför vara att RJ väntar några år med att utöka de publikationstyper som riktlinjerna ska omfatta.

Sanktioner

RJ har i dag inga sanktioner om forskarna inte följer RJ:s riktlinjer för publicering med öppen tillgång. Generellt fungerar naturligtvis morot bättre än piska, men RJ har inte heller någon slags belöning för de som följer riktlinjerna. För projekt som uppenbart bryter mot riktlinjerna kan man kanske tänka sig att projektledaren placeras i karantän vad gäller anslag från RJ under en viss tidsperiod.

EXEMPEL PÅ RIKTLINJER FÖR PUBLICERING MED OA

Exempel på hur riktlinjerna skulle kunna formuleras om RJ väljer att inkludera alla publikationstyper:

Riktlinjer för publicering med öppen tillgång

Alla publikationer som är ett resultat av forskning som finansieras av Riksbankens Jubileumsfond ska publiceras öppet tillgängligt på internet. Publikationerna ska vara fritt tillgängliga för läsning, nedladdning och utskrift, samt vara fria att återanvända.

Kravet på öppen tillgång kan även uppfyllas om den sakkunniggranskade författarversionen av publikationen görs tillgänglig i ett öppet digitalt arkiv (så kallad parallellpublicering) så snart som möjligt, men senast 6 till 12 månader efter ursprunglig publicering.

En kopia av publikationen med tillhörande metadata ska placeras i lärosätets öppna digitala arkiv direkt i anslutning till publicering. Kopian ska göras öppet tillgänglig. Direkt om publikationen är öppet tillgänglig eller så snart som möjligt, men senast 6 till 12 månader efter ursprunglig publicering.

Publikationer som publiceras öppet tillgängligt ska ha Creative Commons licensen CC-BY.

Bidrag i läroböcker, myndighetspublikationer samt i dagspress och populärvetenskapliga publikationer omfattas inte av riktlinjerna om öppen tillgång.

RJ rekommenderar att forskningsdata som använts som underlag i projektets publikationer görs öppet tillgängliga.

Möjliga undantag från riktlinjerna

Om RJ:s krav på publicering med öppen tillgång av någon anledning inte kan uppfyllas ska författaren be RJ om ett undantag. Författaren ska då meddela RJ skriftligt och förklara varför publicering med öppen tillgång inte är möjlig i det specifika fallet. Författaren ska även förse RJ med kontaktuppgifter för den person på förlaget/motsvarande som hanterar publiceringen.

Bidrag till publiceringskostnader

RJ ger bidrag till kostnader för publicering med öppen tillgång. För alla anslag som är upp till 3-åriga och finansierar högst en 75-procentig anställning ingår 50 000 kronor för att täcka publiceringskostnader. För större projekt beräknas bidragets storlek proportionellt mot arbetstidsvolymen för de forskare som RJ finansierar. För program gäller att kostnader för open access-publicering ska ingå i programmets sökta budget. Det går att ansöka om ytterligare bidrag till publicering inom projekttiden om det budgeterade bidraget inte räcker. Det går även att ansöka om bidrag efter att slutredovisningen är gjord, dock högst tre år efter slutrapportering.

INFORMATIONEN PÅ RJ:S HEMSIDA

RJ:s information om open access och riktlinjerna för publicering är i dag inte särskilt framträdande på webbplatsen. Den informationen ligger nu under rubriken *Stöd till publicering*. Eftersom riktlinjerna om open access-publicering inte bara handlar om ekonomiskt stöd till publiceringsavgifter skulle det bli tydligare om riktlinjerna låg under en annan rubrik. Ett alternativ är att lägga in rubriken Publicering i vänstermenyn. Under *Publicering* kan RJ sedan lägga till underrubriker som *Open Access* och *Stöd till publicering*.

Det skulle kunna framgå tydligare på RJ:s hemsida att projekten kan söka extra medel även under projektiden. Det är tydligare i den information som går ut till nya mottagare av projektanslag.

RJ:s riktlinjer skulle även vinna på att kompletteras med skrivningar om *varför* RJ kräver öppen tillgång vid publicering. Exempel på vad RJ vill uppnå med riktlinjerna kan vara förbättrad tillgång till forskningsresultat för alla grupper i samhället, ökad synlighet i forskarvärlden, ökat genomslag för forskningsresultaten och fler citeringar för publikationerna.

REFERENSER

1. Pinfield S. *Making Open Access work: The "state-of-the-art" in providing Open Access to scholarly literature*. Online Inf Rev. 2015;39(5):604-636. doi:10.1108/OIR-05-2015-0167
2. *Nasjonale retningslinjer for åpen tilgang til forskningsresultater - Rapport til Kunnskapsdepartementet 14.06.2016*. <https://www.regjeringen.no/contentassets/6b8af231907a4899a7a05c72b7416191/rapport-nasjonale-retningslinjer.pdf>
Hämtad: 2016-07-14.
3. Archambault É, Côté G, Struck B, Voorons M. *Research Impact of Paywalled versus Open Access Papers*.; 2016.
Hämtad: 2016-10-05.
4. Pinfield S, Salter J, Bath PA. *The "total cost of publication" in a hybrid open-access environment: Institutional approaches to funding journal article-processing charges in combination with subscriptions*. J Assoc Inf Sci Technol. 2016;67(7):1751-1766. doi:10.1002/asi.23446
5. Shamash K. *Article Processing Charges (APCs) and Subscriptions: Monitoring Open Access Costs*. Bristol: Jisc; May, 2012:24.
<https://www.jisc.ac.uk/sites/default/files/apc-and-subscriptions-report.pdf>
Hämtad: 2016-07-14.
6. Björk B-C, Solomon D. *Developing an effective market for open access article processing charges*. Wellcome Trust. 2014. <https://wellcome.ac.uk/sites/default/files/developing-effective-market-for-open-access-article-processing-charges-mar14.pdf>
Hämtad: 2016-05-04.
7. Schimmer R, Geschuhn KK, Vogler A. *Disrupting the Subscription Journals' Business Model for the Necessary Large-Scale Transformation to Open Access*. 2015.
<http://dx.doi.org/10.17617/1.3>
8. Jahn N, Tullney M. *A study of institutional spending on open access publication fees in Germany*. PeerJ. 2016;4:e2323. doi:10.7717/peerj.2323
9. *Open APC Sweden*. GitHub. <https://github.com/Kungbib/openapc-se>
Hämtad: 2016-07-14.
10. Morrison H, Salhab J, Calvé-Genest A, Horava T. *Open Access Article Processing Charges: DOAJ Survey May 2014*. Publications. 2015;3(1):1-16. doi:10.3390/publications3010001
11. Crawford W. *Gold Open Access Journals 2011-2015*.
<http://waltcrawford.name/goaj1115.pdf>
Hämtad: 2016-06-30.
12. *OA2020 - initiative for the large-scale transition to open access*. <http://oa2020.org/>
Hämtad: 2016-08-25.
13. Larivière V, Haustein S, Mongeon P. *The Oligopoly of Academic Publishers in the Digital Era*. PLOS ONE. 2015;10(6):e0127502. doi:10.1371/journal.pone.0127502
14. *OA journal funds - Open Access Directory*.
http://oad.simmons.edu/oadwiki/OA_journal_funds
Hämtad: 2016-08-25.
15. *Publiseringskanaler*. NSD - Norsk senter for forskningsdata.
<https://dbh.nsd.uib.no/publiseringskanaler/Forside>
Hämtad: 2016-08-26.

16. Redhead C. *Why CC-BY?* October 2012. <http://oaspa.org/why-cc-by/>
Hämtad: 2016-09-26.
17. *Guidelines on Open Access to Scientific Publications and Research Data in Horizon 2020. Version 3.1.* European Commission - Directorate-General for Research & Innovation; :10. http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/grants_manual/hi/oa_pilot/h2020-hi-oa-pilot-guide_en.pdf
Hämtad: 2016-09-09.
18. *RCUK Policy on Open Access.* Research Councils UK.
<http://www.rcuk.ac.uk/research/openaccess/policy/>
Hämtad: 2016-09-15.
19. *Förslag till nationella riktlinjer för öppen tillgång till vetenskaplig information.* Vetenskapsrådet; 2015:31. <https://publikationer.vr.se/produkt/forslag-till-nationella-riktlinjer-for-oppen-tillgang-till-vetenskaplig-information/>
Hämtad: 2016-09-21.

BILAGA 1. FRÅGORNA I ENKÄTEN

* före frågans nummer indikerar att den är obligatorisk.

*1. Inom vilket forskningsfält sorterar ditt projekt? (117 svar)

- Humaniora-samhällsvetenskap/utbildningsvetenskap
- Naturvetenskap eller teknikvetenskap
- Medin och hälsa
- Tvärvetenskaplig forskning

* 2. När tog du din doktorexamen? (117 svar)

- 1–5 år sedan
- 5–10 år sedan
- mer än 10 år sedan

* 3. Hur många publikationer totalt har ditt RJ-projekt genererat? (117 svar)

4. Om ditt RJ-projekt har genererat forskningsresultat som publicerats open access (OA), hur publicerade du/ni då? (61 svar)

Ange antal i siffror för varje typ av publicering.

- I en OA-tidskrift där tidskriftens alla artiklar direkt blir öppet tillgängliga vid publicering
- I en prenumerationsbaserad tidskrift där möjlighet finns till OA-publicering mot avgift (så kallad Hybrid-tidskrift)
- I en prenumerationsbaserad tidskrift och dessutom parallell-publicering i ett öppet arkiv
- I en prenumerationsbaserad tidskrift och dessutom parallell-publicering på personlig hemsida
- Som kapitel i en antologi, öppet tillgängligt vid publicering
- Som bok, öppet tillgängligt vid publicering

5. Om det finns publikationer från ditt RJ-projekt som inte har publicerats OA, vad beror det i så fall på? (40 svar)

- Förlaget/publikationen hade inte något alternativ för OA-publicering som uppfyllde RJ:s krav
- Medel för att betala publiceringsavgift saknades
- Annan orsak

Om annan orsak, ange i så fall gärna varför

6. Om ditt RJ-projekt har genererat forskningsresultat som publicerats i OA-tidskrifter, hur mycket betalade du/ni i genomsnitt per artikel? (29 svar)

Ungefärlig kostnad i svenska kronor.

7. Om ditt RJ-projekt har genererat forskningsresultat som publicerats i hybrid-tidskrifter, hur mycket betalade du/ni i genomsnitt per artikel? (27 svar)

Ungefärlig kostnad i svenska kronor.

8. Om ditt RJ-projekt har genererat forskningsresultat som publicerats OA som kapitel i antologi, hur mycket betalade du/ni i genomsnitt per kapitel? (15 svar)

Ungefärlig kostnad i svenska kronor.

9. Om ditt RJ-projekt har genererat forskningsresultat som publicerats som bok där innehållet är OA, hur mycket betalade du/ni? (7 svar)

Ungefärlig kostnad i svenska kronor

10. Om projektet har publicerat open access, hur finansierades avgifter för open access-publiceringen? (41 svar)

- Medel från Riksbankens Jubileumsfond
- Medel från annan forskningsfinansiär
- Medel från lärosätet, exempelvis fond för open access-publicering
- Annan finansiering

Om annan finansiering, ange i så fall gärna vilken

11. Har du parallellpublicerat dina publikationer? (35 svar)

- Ja, på institutionens eller egen hemsida
- Ja, i lärosätets öppna arkiv, t.ex. DiVA
- Ja, i annat öppet arkiv (Observera att arkiv som kräver medlemskap för åtkomst inte räknas som öppna)

Om annat öppet arkiv, ange gärna vilket/vilka

12. Forskningsfinansiärer har ofta krav på att en parallellpublicerad artikel skall vara fritt tillgänglig i ett öppet arkiv efter ett visst antal månader. Längden på förlagens embargoperioder, som styr när en artikel får göras fritt tillgänglig i ett öppet arkiv, korresponderar inte alltid med dessa krav. Har det påverkat ditt val av tidskrift för publicering? (61 svar)

- Ja
- Nej

13. Hur lång embargotid för parallell-publicering har de tidskrifter som projektet publicerat i? Ange antal publiceringar i siffror för respektive embargotid (36 svar)

- Ingen embargotid, artikeln kan göras fritt tillgänglig i öppet arkiv direkt
- Upp till 6 månader
- Från 6 till 12 månader
- Mer än 12 månader

14. Har du gjort dina publikationer tillgängliga på plattformar som kräver medlemskap, exempelvis ResearchGate.net eller Academia.edu? (62 svar)

- Nej
- Ja

Om Ja, ange i så fall vilken/vilka

15. Om du fick hjälp på ditt lärosäte med open access-publicering, vart vände du dig? (51 svar)
- Jag behövde ingen hjälp
 - Biblioteket
 - Institutionen
 - Annan enhet
- Om annan enhet, ange gärna vilken
16. Har RJ:s krav på open access-publicering påverkat dina publiceringsstrategier? (107 svar)
- Nej
 - Ja
17. Hur tycker du att forskningsfinansiärer, lärosäten och andra aktörer kan verka för att OA-publicering och öppet tillgängliggörande av forskningsdata skall räknas som en meritering i den akademiska karriären? (67 svar)
18. Hur tycker du att avgifter för open access-publicering skall finansieras? (106 svar)
- Som en del av projektanslaget där beräknad kostnad för OA-publicering anges i projektansökan
 - Som en del av projektanslaget där finansiären använder en schablonsumma som skall täcka kostnad för OA-publicering
 - Genom att söka särskilda medel utanför projektanslaget från forskningsfinansiären
 - Genom att söka särskilda medel från lärosätet
 - Annat alternativ, ange hur
19. Har ditt projekt en datahanteringsplan? (107 svar)
- Ja
 - Nej
 - Inte tillämpligt för mitt projekt
20. Vet du vilken instans vid ditt lärosäte/organisation som du skall vända dig till när det gäller information och stöd för långtidsbevarande och öppet tillgängliggörande av forskningsdata? (102 svar)
- Nej
 - Ja, ange i så fall vilken
21. Har några forskningsdata från projektet gjorts öppet tillgängligt eller finns det någon plan för att göra det framöver? (107 svar)
- Ja
 - Nej
 - Inte tillämpligt för mitt projekt
22. Om forskningsdata från ditt projekt har gjorts öppet tillgängligt, hur gjordes det? (25 svar)
- Via institutionen
 - Via lärosätets IT-avdelning
 - Annan lösning, ange hur

BILAGA 2. KOMMENTARER TILL FRÅGA 16, 17 OCH 18 I ENKÄTEN

Kommentarer till fråga 16

Fråga: Har RJ:s krav på open access-publicering påverkat dina publiceringsstrategier?

Kommentarer som anger att RJ:s krav har påverkat publiceringsstrategin och/eller synen på OA-publicering.

Hade inte kravet - och anslaget - funnits hade jag inte valt OA för artikeln i hybridtidsskriften. Valet att skicka artiklar för publicering i OA-tidskrift hade jag däremot gjort ändå.

Kommer att överväga OA för kommande publiceringar

Skulle annars kanske inte valt open access.

I hur jag väljer tidskrifter.

Jag har kontakt med två bokförlag, frågan om deras syn på en OA-publicering har ställts av mig, förhandlingarna pågår fortfarande

Både ja och nej, det viktigaste har varit att nå ut - och därför har jag valt att medverka i olika antologier. De texterna blir inte oa - men jag når ut med mitt perspektiv och min forskning. Andra artiklar har jag försökt få ut genom oa. Jag har också valt att skriva i tidskrifter som vänder sig till en bredare allmänhet. Också detta för att tillgängliggöra och sprida forskningsinformation

Publiceringsformer utan Open Access alternativ undveks

Projektet kommer att publiceras i monografi-form och jag söker därför hela tiden efter bra plattformar som tillåter OpenAccess-publicering av just monografier. Jag upplever dessvärre att det är färre aktörer som publicerar monografier i OpenAccess, jämfört med artiklar. Men det finns alternativ, och de blir successivt fler.

Vi har varje gång noga övervägt hur vi ska göra för att kunna sprida resultaten på bästa sätt. Sedan har det inte varit möjligt med boken och bokkapitlet.

Vi undersöker relevanta tidskrifter där våra publikationer ska skickas in, angående deras regler för OA. Vi siktar även på parallellpublicering via projektets hemsida, om tidskriftens regler tillåter.

Blev mycket mer medveten om problematiken.

Det har definitivt haft betydelse, då vi mer medvetet har sökt sådana tidskrifter där OA är möjligt.

Det innebär att jag inte kommer att sända artiklar till tidskrifter utan att först kolla om de har någon form av open access.

Att man kontrollerar läget med tidskriften innan submission. Men med bokkapitel och böcker har jag inte haft samma funderingar.

Stödjer OA och det finns ganska många såna tidskrifter inom min disciplin, men inte riktigt inom mitt specialområde. Kravet på OA-publicering kommer inte minst att påverka slutredovisningen av projektet som ska ske i bokform. Har ännu inte riktigt funderat över hur jag ska finna en lösning här.

Jag söker bara tidskriften som erbjuder open access-publicering. Det betyder att man måste betala och att det ta längre tid att få artiklar publicerad.

Gällande den ena artikeln så har det det, för där fanns en ledande tidskrift som var OA. Inte gällande den andra.

Vi har letat och letat, använt de OA-tidskrifter vi kunnat publicera i. Vid undertecknande av bokkontrakt har jag framfört önskemål om OA-publicering, vilket tilläts med embargo-period om sex månader (den uppsatsen är ännu inte publicerad; boken kommer ut i juli).

Valt open access-tidskrifter i större utsträckning

Utgångspunkten var att skriva en bok. Men med OA i bakhuvudet försöker jag formulera kapitel som lätt kan redigeras om till artiklar.

Jag har informerat mig om möjligheten till OA-publicering i olika tidskrifter. Vi har gått igenom tidskrifter inom forskningsområdet som är lämpliga och embargo-tid och kostnad för publicering har påverkat valet. Möjligheten att få bidrag från lärosätet påverkar också vilken tidskrift som kan väljas, behöver vara ett förlag som accepteras.

Jag har publicerat fler texter i universitetsutgivna rapporter och böcker i stället för som förlagsutgivna kapitel

Förhandling med förlag

Så tillvida att jag måste tänka efter.

Kanske inte att jag publicerar annorlunda, men att jag väger in detta när jag tänker på publicering.

En artikel publicerades i OA-tidskrift men valet av tidskrift motiverades i det fallet av tidskriftens inriktning, inte av att tidskriften var OA. Valet av att publicera en artikel i hybrid-tidskrift med open access mot betalning motiverades av RJ:s policy.

Det sätter press på mig som projektledare att medvetandegöra OA som publiceringsstrategi hos de övriga projektdeltagarna.

Jag vill alltid publicera i OA men RJs krav har gjort det lättare att göra det konsekvent.

Ökad medvetenhet. större benägenhet att ladda upp work in progress/konferenspaper så att de finns för nedladdning fritt. Att verkligen tänka igenom publiceringsstrategin och även se till att använda green open access för all publicering vi gör.

Detta innebär att jag fortsatt kommer att begära att mina publikationer blir tillgängliga för allmänheten eftersom det gynnar läsarna och kan eventuellt generera fler citeringar.

My key results will be published in open access journals, enabled by the OA pot from RJ

Har betalat för OA för några artiklar.

Det styr vilka tidskrifter jag vill publicera i och ifall jag vill publicera en monografi eller i artikelform.

Utgivning planeras i universitetets egna monografiserier.

Kommentarer som lyfter fram problematik kring RJs krav på OA-publicering

Negativt. Jag kan inte publicera slutresultaten i det överlägset bästa och mest prestigefyllda forumet/tidskriften i ämnet. De är nämligen inte fokuserade på OA eller andra i relation till forskningen helt externa hänsyn, utan på forskningsresultaten själva och att de är tillgängliga för de specialister de angår, vilket redan fungerar utmärkt, helt utan OA.

Tvingas publicera i OA, vill inte.

We are forced to publish in less prestigious journals.

Jag har funderat kring hur jag ska lösa det eftersom de tidskrifter som ger hög impact inom mitt fält inte är OA-tidskrifter och den avgift de kan ta ut för att göra artikeln tillgänglig för alla är så hög att hela beloppet jag fått för detta ändamål går åt till en artikel.

Om jag ska publicera inom projektet måste jag tyvärr välja bort de mer prestigefyllda tidskrifterna i mitt ämne, eftersom de inte har open access. Jag kan inte heller enkelt bidra till antologier. Jag funderar nu på hur jag ska göra med en monografi som jag planerar att skriva. Dels är ämnet kontroversiellt, och jag är orolig för att publicera det öppet på nätet, dels kan jag inte välja vilket förlag jag vill ge ut det hos. Jag har blivit kontaktad av ett av de ledande förlagen i mitt område men måste kanske tacka nej. Det är tråkigt att svenskar med forskningsbidrag blir så bakbundna, kanske måste ställa sig utanför internationell samverkan (i antologier) och avstå från att publicera hos många ledande förlag. Åtminstone ser det ut så i mitt område, humaniora, där monografier är mer internationellt prestigefyllt än artiklar.

Ja, som en policy vilken tydligt underströks vid projektbesök -- på både gott och ont. Sympatiserar med uppmuntran att publicera OA. Ibland kan det dock verka lite förlamande, exempelvis vad gäller planer på bokpublicering och när möjligheter till publicering i etablerade och relevanta tidskrifter utan OA måste väljas bort.

Även om inget publicerats ännu, så har jag fått tänka till om hur jag publicerar på ett sätt jag hittills inte behövt göra. Jag upplever det negativt på så vis att jag misstänker att jag får sänka ambitionerna och publicera i mindre ansedda tidskrifter vilket kommer medföra att forskningen riskerar att få mindre spridning. Men än så länge är det alltså fråga om misstankar.

Valt tidskrifter där man kan betala för open access. Men pengarna från RJ som man får öronmärkta för detta räcker inte på långa vägar.

Delvis. Jag lär ha OA-reserverade projektmedel kvar när projektet är slut. Problemet är att de mycket kvalificerade förlag och tidskrifter som jag haft kontakter med inte är så OA-inriktade, tidskrifterna till viss del men förlagen inte alls.

*RJ's krav fick mig att betala för Open Access hos kommersiellt förlag, även om jag är emot sk double-dipping av tidskrifter som även tar ut prenumerationsavgifter
Val av tidskrift. Jag har inte kunnat göra de val som enligt min bedömning varit bäst för spridningen av mina forskningsresultat.*

Jag hade inte betalat avgift för omedelbar OA i prenumerations-tidskrifter om inte medel för detta följt med projektet. Jag har i ett fall lagt ner ett mycket stort arbete som gästredaktör för en OA-tidskrift. Jag är tveksam till publiceringsformer som innebär att författarna själva gör merparten av allt arbete med publiceringen (inklusive engagera referees, copy editing, etc.).

Övriga kommentarer

Både ja och nej. Vi har eftersträvat OA-publicering, men i praktiken har detta oftast sammanfallit med de forum vi ändå hade valt och för de få artiklar som inte publicerats OA var det inget realistiskt alternativ att välja någon annan publikation.

Ja, men det inte är kravet, utan en möjlighet att finansiera en open-access volym. PGA det kan vi välja ett värld-ledande förlag

Försöker hitta tidskrifter där OA-avgiften är lite billigare

Publicerade fint, men lyckades få Psych Science att tillåta parallellpublicering

Kommentarer till fråga 17 i enkäten

Fråga: Hur tycker du att forskningsfinansiärer, lärosäten och andra aktörer kan verka för att OA-publicering och öppet tillgängliggörande av forskningsdata skall räknas som en meritering i den akademiska karriären?

Det är en ganska komplicerad fråga och jag tror att man behöver diskutera individuella fall först.

Jag tycker att det är en mycket dålig strategi av forskningsfinansiärer att kräva OA. Valet av tidskrifter ska styras av forskningskvalitet och inte något annat. Dessutom göder avgifterna blott förlagen. Jag tycker att det ska räcka att lägga ett sent workingpaper på sin hemsida.

Det verkar faktiskt som om det görs en del redan. Möjligen kunde man tänka sig att offentliga forskningsinstitutioner gick ihop för att köpa upp respekterade kommersiella förlag/tidskrifter. Ett problem för OA är ju att många renommerade tidskrifter ägs av parasitära kommersiella förlag, men att nystartade OA-initiativ inte har den status (och att det kommer att dröja innan de får den) som krävs för att forskare ska meritera sig vid publicering där. Att ta över renommerade outlets kunde då vara en genväg, fast kostsam och kantad med stora risker förstås, t ex att byråkrater missköter verksamheten utifrån en administrativ agenda. En annan möjlighet, som dock är helt utopisk, är att publikationshetsen mildrades en smula.

Vet inte om jag tycker att det ska drivas hårt mot meritering (eller snarare: jag tycker inte att meritering ska vara incitamentet). Snarare att hjälpa till att klargöra och underlätta för ATT publicera OA.

Det räknas inte som särskilt meriterande med open access vad jag erfar.

Tänker att ett problem nog blir att många artiklar kommer att kunna skrivas ffa i slutskedet av projektet och efter att det formellt tagit slut. Då måste medlen ju vara förbrukade och det vore bra om det är möjligt att ganska lätt få extra medel för publicering en viss tid efter att projektet är slut - tex under två år efter.

Det är viktig att forskningsresultat kommer på en topp journal. Det betyder att man ska betala och vänta.

Finansiärerna bör eftersträva att forskarna och deras projekt har genomslag, sedan är OA-publicering eller ej sekundärt. Det är kvaliteten på forskningen som ska meritera, inte publiceringsformen.

Märklig fråga. Gär inte att ge ett bra svar på.

Ingen uppfattning f n.

Vad som räknas som en merit måste beslutas av de som har kunskap om vad som är god forskning respektive undervisning inom varje ämnesområde. Stärk alltså de som bedriver forskning och undervisning, och för inte över mer formellt och informellt inflytande till administrativ personal.

Viktigt att vi forskare inte hamnar i kläm. Vi försöker ju publicera i de bäst rankade tidskrifterna. Det är deras policy ni ska försöka påverka

Helst inte alls. Jag anser att hela OA idén är en förvuxen version av idén om den sk tredje uppgiften. Jag kan inte se någon rationalitet i OA. Ingen fördel över huvud taget.

Finansiärer och lärosäten bör gå samman för ett gemensamt system för tillgänglighet och citeringsstandard som begränsar de kommersiella förlagens inflytande, men inte kräva av forskare att dom ska avstå från meriterande publiceringar. En utbyggd och systematisk parallellpublicering är den bästa långsiktiga strategin. Parallellpublicering kan krävas av forskare och citering från parallellpublikationer bör uppgraderas. Underlätta tekniskt för parallellpublicering.

Deponerade data vid t ex SND eller riksarkivet skall vara en rubrik att fylla i vid befordringar, ansökningar, sakkunnigförfaranden etc.

Meritering verkar alltmer handla om att publicera i ett antal definierade, rankade tidskrifter. En definition av "kvalitet" i forskning som inte är direkt kopplad till var något publiceras skulle behövas.

De bör även arbeta mot tidsskrifter på samma sätt som NIH och många Engelska fonder. Då accepterar tidsskrifterna att man parallellpublicerar enklare.

Jag anser inte att OA-publicering skall räknas som en meritering. En publikations kvalitet avgörs ej om den tillgänglig för alla eller ej.

Genom att direkt betala kostnaderna för att publicera öppna artiklar i hybridtidsskrifter och inte låta sökande söka medel inom ramen för projekt.

Om det är ett krav så blir det inte heller en meriteringsstrategi. Det märkliga är att de flesta journaler kräver extrema summor för att OA-publicera "hybridartiklar" (mellan 15-20 000 kronor per artikel)

By recognising it as an academic output, and encouraging this internationally.

Precis genom att finansiera det

Behövs inte, forskare vill sprida sina resultat

Införa som en del av kriterierna för meritering

Vid nyanställningar och befordringar

Ökad finansiering för publicering

Svår fråga, men i princip tveksamt att delvis (trots finansiellt stöd) lägga ansvaret att förändra en problematisk struktur (förlag, meriteringssystem etc) på enskilda forskare.

Financiell stöd och krav att publicera OA. Take into account % of OA publications in publication list in grant applications

Att kräva det för finansiering är ju väldigt effektivt.

I den mån forskningsfinansiärer bidrar med medel för open access kommer också forskarna att utnyttja möjligheten eftersom det ju gynnar forskarna själva. Detta förutsätter dock publikationer peer review kanaler, men kan skilja sig mellan olika discipliner.

Jag förstår inte varför det skulle vara särskilt meriterande.

By giving points extra points for OA-publishing.

Vid ansökan om interna medel i konkurrens kan OA-publicering ingå som del i meritberäkning.

OA-publicering skulle kunna räknas in som ett krav när bedömningar på en ansökan görs, dvs om ingen OA publicering har skett skulle detta medföra att forskaren med OA-publicering rankas högre om meriterna är lika annars.

Med riktlinjer som uppmuntrar OA utan att vara så strängt bindande som jag uppfattar att det är i nuläget, med tydliga andra- och kanske tredjehandsalternativ när så inte är möjligt (exempelvis vid publicering i välrenommerade internationella tidskrifter utan OA).

Jag tycker att man kan framföra det som ett önskemål, men inte som ett självklart krav. Räcker, tycker jag, att man redovisar att man har försökt få till stånd OA. Tycker inte att det ska räknas som en meritering i sig själv.

The journals and publishers with the highest impact factors at this time to not offer open access, which makes it difficult for junior colleagues in search of the merits they will be evaluated upon.

Verka för att uppvärdera OA-tidskriften vid rankningar, exempelvis norska listan.

Inom humaniora finns i dagsläget en hel del tidskrifter som behöver ha ekonomiska intressen. En OA-publicering fördröjs därför, men kvalitetssäkring fungerar mycket bättre i dessa fall.

Inom mitt fält uppfattar jag att det ses som lika meriterande som annan typ av publicering.

Stödja utvecklingen av riktiga OA tidskrifter. En undersökning jag tagit del av att kostnaden per artikel då skulle kunna vara 5-7000 kr per artikel vilket är långt under de 25000 kr kommersiella tar för att köpa fri tidskrifter.

Kanske genom att på något sätt uppmärksamma det i krav för att få forskningsmedel respektive befodrings/anställningsprocesser

Genom att föra en diskussion i ämnet.

Tror det är svårt att bryta med den hierarki som finns för rankning av forskningstidskrifter. Men hybridtidskrifter fungerar ganska bra ur denna synvinkel.

Som nu. Men graderingen av tidskrifter är ibland märklig, orättvis och missvisande.

Jag tycker att forskningsförmedling borde räknas som meriterande - och inte enbart publikationer efter vissa rankinglistor. Där riskerar formatet att bli viktigare än innehållet - och viktigare än läsarna

Genom att ställa krav på OA-publicering så bidrar forskningsråden i dag framförallt till att utestänga fattiga forskare (t.ex. de som är verksamma i Tredje Världen, unga forskare, mindre universitet och högskolor). Att införa krav på OA-publicering utan att avsätta STORA resurser till finansiering innebär förstås att hela idén med OA blir förfelad. RJ och andra MÅSTE ändra strategi.

Den viktigaste meriteringen är väl ändå att publicera i bra tidskrifter. Jag ser en risk med OA kravet att forskarna vänder sig till mindre bra tidskrifter som i och för sig är open access men ändå har färre läsare.

OA-publicering kan svårligen bli en merit då det finns många mindre seriösa tidskrifter som gladeligen publicerar artiklar mot en avgift, utan att ha adekvat indexerings- och därmed ingen rangordning. OA borde vara självförstärkande då studierna kan hittas av fler och citeras av fler.

Det är nog snarare en tidsfråga då OA-tidskrifter är nyare och har lägre impact. Annars kan man försöka göra publiceringskanalerna communitydrivna i stället för företagsdrivna.

Hjälpa universiteten att skapa egna förlag med peerreview granskning av böcker så att de ger fridapoäng

Ja

De bör uttalat stödja OpenAccess-alternativ, och inte hetsa forskare att bara vända sig till tidskrifter/förlag som ger hög rankning i bibliometriska mätningar. Dessvärre finns de senare sällan i OA-alternativ.

Antalet OA-publiceringar kan lyftas fram som en värdemätare i ansöknings- och bedömningsystemen.

Vet ej

Verka för att universiteten (i samarbete med forskningsfinansiärer) 'tar tillbaka' de vetenskapliga publikationsverksamheterna (dvs så som skedde historiskt). Det är djupt problematiskt att en ofta skattefinansierad verksamhet som den universitetens forskning, ska pumpa in pengar i en privat internationell publikationsindustri, som dessutom utnyttjar gratisarbete (peer review) från samma skattefinansierade verksamhet för att garantera publikationernas vetenskapliga kvalitet. Eftersom forskare i periferin, dit Sverige tillhör, är beroende av internationella publiceringar, måste också detta vara ett internationellt initiativ, där ledande universitet går i bräschen för att skapa ett internationellt nätverk av förlag utan vinstintresse som publicerar allt i OA (vilket torde vara en självklarhet, åtminstone i varje öppet demokratiskt samhälle). Forskningsfinansiärer bör också engagera sig i en sådan mobilisering.

Genom att generellt lägga högre vikt vid "tredje uppgiften" än att bara räkna "impact factor". Göra om beräkningarna så att OA-artiklar/texter får fler poäng och direkt eller indirekt högre impact i olika räknesheter.

Påverka tidskrifter/förlag att ge möjligheten till att betala för open access - tex Science ger inte den möjligheten.

En möjlighet värd att undersöka är om akademisk publicering endast bör ske via universiteten själva på en icke-vinstdriven basis. Men, risken är att man också då undanröjer det som är en morot för många forskare, nämligen att publicera i mera prestigefulla tidskrifter eller förlag. Skillnaden mellan olika tidskrifter har också varit en av mekanismerna för att särskilja särskilt viktig/god forskning. Hur ska detta gå till i ett Open Access system?

Jag tycker att ni ska driva opinion för att vi inte ska behöva betala vinstdrivande journaler för att våra artiklar ska vara tillgängliga för alla. Många bra inlägg i debatten om detta just nu.

Det låter som en bra idé men har ingen uppfattning om hur det ska kunna göras. De stora förlagens makt bör brytas.

Vet ej

T.ex. skulle de kunna kräva att man anger andelen av OA/parallelpublicering i nya ansökningar

OA-publicering är viktigt, då det skapar stor tillgänglighet, men samtidigt är jag tveksam till om det vid meritering ska väga tyngre än andra publiceringar.

Att bedöma kvalitén på publikationen snarare än vilken tidskrift den är i

Jag vet inte - de praktiska möjligheterna till OA-publ (i hyggliga int tidskrifter) varierar stort mellan olika forskn fält. På mitt fält var det mkt få alternativ som fanns

Kommentarer till fråga 18 i enkäten.

Fråga: Hur tycker du att avgifter för open access-publicering skall finansieras?

Vi bör inte betala förlagen mer för OA. Det ger dom bara ännu högre marginaler. Satsa i stället på utbyggd parallellpublicering.

Stöd till open access tidskrifter

Att finansier av projekt automatiskt står för kostnader om artikel blivit antagen till högre rankad tidskrift.

Samtliga alternativ kan vara aktuella

Det borde inte kosta något, tycker jag.

above, with the possibility of applying for additional funding

Att omvandla en rörelse mot OA till betalning till förlag från finansierare via författare understödjer bara den rådande förlagsstrukturen.

Jag tycker det är bra att få ett schabonbelopp för projektet. Däremot kan det väl vara lite problematiskt att betala OA publicering när projektet är officiellt redan slut men delar publiceras därefter. Så det fore bra om det finns alternativ för att söka medel för OA publicering även efter projekttidens slut.

Täckas av forskningsfinansieraren mot uppvisande av kvitto

se (5). Men tills dess att detta blir verklighet: som en del av projektanslaget – schablonsumma Nej tack, inte än fler ansökningar för ”särskilda medel”. Ansökningsarbetet tar redan för mycket tid från forskningen. Eftersom kostnaden för OA skiljer sig mellan olika tidskrifter och forskningsfält borde man få lägga in en anpassad summa för detta redan i projektansökan. Sen kan man i dagsläget inte heller kräva att ALLT publiceras som OA. På sikt tycker jag det är en god målsättning.

Jag gillar inget av de ovan, för alla innebär att publicering blir en kostnadsfråga för forskaren, i alla fall om målet är ett att all forskningspublicering ska vara OA. Det ska vara kvalitén på arbetet som styr och inte om forskaren lyckas få pengar till publiceringen. Enligt de två första alternativen premieras de forskare som får projektanslag, vilket inte alltid styrs av kvalitet utan av popularitet av särskild typ av projekt. Det tredje blir ju konstigt om finansierare har krav på OA publicering men tillgång på medel ska utdelas i konkurrens. Det fjärde premierar forskare på rika universitet. Inte ska väl publicering av forskning stranda på de medel en forskare har tillgängligt.

Jag tycker inte vi ska bidra till att finansiera detta system. Systemet bidrar till att länk mellan universitet och samhälle bryts - och vem vill sen då finansiera forskningen?

Det borde finnas möjlighet att få finansiering för open access från flera håll då de bidrag som i dag ingår i projektmedel räcker vanligtvis för bara en artikel, i bästa fall två.

Enklast vore att i efterhand (vid publicering) skicka faktura till finansiären för varje OA publikation. Det ger rejäla incitament för forskaren att söka OA-publ.

RIKSBANKENS
JUBILEUMSFOND

STIFTELSEN FÖR HUMANISTISK OCH
SAMHÄLLSVETENSKAPLIG FORSKNING

RIKSBANKENS JUBILEUMSFOND
BOX 5675 | SE-114 86 STOCKHOLM
KUNGSTRÄDGÅRDSGATAN 18